

Eylül-Aralık 1994 SAYI: 11 - 12

# çveneburi

5 KÜLTÜREL DERGİ

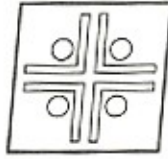


ჩვენებური  
კულტურული კრებული





საქართველოს  
ეკონომიკის  
და მდგრადი განვითარების  
წარმოადგენს



**T O T A L**

MÜŞAVİRLİK VE MÜMESSİLLİK  
LİMİTED ŞİRKETİ

**GÜRCÜSTAN - RUSYA  
VE DİĞER  
BAĞIMSIZ DEVLETLER TOPLULUĞU  
ÜLKELERİNE HER TÜRLÜ:**

- \* İHRACAT
- \* İTHALAT
- \* YATIRIM
- \* TEMSİLCİLİK

İŞLEMLERİ İÇİN  
İNGİLİZCE / RUSÇA / GÜRCÜCE  
BİLEN KADROMUZLA  
HİZMETİNİZDEYİZ.

TOTAL Müşavirlik ve Mümessillik Ltd. Şti.  
Halaskargazi Cad.  
Rişvanoğlu Apt. No:59 K:6 D:5  
Harbiye - İSTANBUL  
Tel: (0212) 231 08 04 - (0212) 233 56 82  
Faks: (0212) 233 71 04



# Çveneburi Kültürel Dergi

Eylül - Aralık 1994, Sayı 11 - 12  
(İki Ayda Bir Yayınlanır.)

İMEDI  
Tanıtım, Yayıncılık ve Tic. A.Ş. Adına

**Sahibi ve Sorumlu Müdürü**  
Cahit OKTAY

**Yayın Yönetmeni**  
Fahrettin ÇILOĞLU

**Yayın Koordinatörü**  
Rüya ÖZKALKAN

**Bu Sayıda Katkıda Bulunanlar**  
Fevzi ÇELEBLİ, N. Mustafa ÇELEBLİ,  
Hasan ÇELİK, Nihal ÇELİK,  
Fahrettin ÇILOĞLU, Osman ERTUĞ,  
İrine GOTSİRİDZE, Behçet KOLAT,  
Aykut KUMBAROĞLU,  
Cemal Fahir KUTLU, Arslan LAÇINBALA,  
Osman N. MERCAN, Rüya ÖZKALKAN,  
Muammer YAMAN

**Kapak Resmi**  
Kartlis Deda

**Adres**

Akasya Sok. Şenkur Apt. No:22/7  
Pendik-İstanbul

**Tel.:** (0216) 375 42 80 **Fax:** 390 47 68

**Fiyatı**

40.000.-TL (KDV Dahil)

**Abone Koşulları**

Yalnızca Yıllık Abone  
250.000.-TL / 13\$ / 20 DM

**Havale Hesap No:**

Posta Çeki Hesap No:  
674204-Fahrettin Çiloğlu  
Garanti Bankası

Pendik Şubesi - İSTANBUL  
6200723/2 No'lu Hesap

İş Bankası

Karaköy Şubesi - İSTANBUL  
300131 No'lu Hesap

**Dizgi-Ofset Hazırlık**

VEGA Yayıncılık & Tanıtım  
Tel-Fax: (0212) 638 25 81

**Baskı**

Ceylan Matbaacılık

Dergide yayımlanan yazıların  
sorumluluğu yazarına aittir.  
Gönderilecek yazılar daktilo edilmiş  
olmalı; derleme, ve çevirilerde kaynak  
belirtilmeli; çeviri yazılar orijinaliyle  
birlikte gönderilmelidir.

# İçindekiler

Çveneburi' den

## GÖRÜŞ-DÜŞÜNCE

Bu Son İlia Olsun.....	3
<i>Fahrettin ÇILOĞLU</i>	
Geçiş Dönemi .....	4
<i>Aykut KUMBAROĞLU</i>	

## FORUM

Tüm Gürcüler Dünya Kongresi I. Forumu Yapıldı ....	5
<i>F. ÇILOĞLU - H. ÇELİK</i>	

## SÖYLEŞİ

Rezo Çheidze ile Kongre Üzerine .....	9
<i>Fahrettin ÇILOĞLU</i>	

## SANAT - EDEBİYAT

Bir Jübilenin Ardından Niko Nikaladze .....	11
<i>Fahrettin ÇILOĞLU</i>	
Ölümünün 10. Yıldönümünde Nodar Dumbadze .....	12
<i>Fahrettin ÇILOĞLU</i>	
Gürcü El Gölgesi Tiyatrosu BUDRUGANA .....	14
<i>Fahrettin ÇILOĞLU</i>	

## YAŞAM-KÜLTÜR

Tiflis'ten Sarp'a Garip Bir Yolculuk .....	17
<i>Rüya ÖZKALKAN</i>	
ai ial. ....	22
<i>N. Mustafa ÇELEBLİ</i>	
Saingilo'dan Bir Göç Hikâyesi .....	23
<i>Arslan LAÇINBALA</i>	
Bir Mektup .....	25
<i>Arslan LAÇINBALA</i>	

## ETNOGRAFYA-FOLKLOR

Gürcü Atasözleri .....	27
<i>Nihal ÇELİK</i>	
Gürcü Kocakarı Duaları .....	27
<i>F. ÇELEBLİ - M. YAMAN</i>	
Beceriksiz F .....	28
<i>Cemal Fahir KUTLU</i>	

## GÜRCÜCE

Kendi Kendine Gürcüce IV .....	29
<i>Fahrettin ÇILOĞLU</i>	

## ÇOCUK

Deda Ena .....	31
<i>Rüya ÖZKALKAN</i>	
Komble .....	33
<i>İrine GOTSİRİDZE</i>	

## HABER-YORUM

Çveneburi'den Haberler .....	35
Gürcüstan -Türkiye İlişkilerinin Son Dört Yılı .....	37
I. Forum Inegöl Televizyon ve Basımında .....	39
Sağlık Bakanı ve İlaç Sanayicileri Gürcüstan'ı Ziyaret Etti .....	40
Türk - Gürcü Kredi Anlaşması İmzalandı .....	40
Sağlık Alanında İşbirliği .....	41
Cumhurbaşkanı Demirel Gürcüstan'da .....	43
Memed Aşağıdze A.Ü. Sanat Fakültesi Açılıyor .....	43
Kısa Kısa .....	44
<i>Rüya ÖZKALKAN</i>	



## Çevneburî'den

**B**ir yılı daha geride bıraktık. Bu sayısıyla çevneburî ikinci yılını dolduruyor. Biz daha nice yıllar sizinle birlikte olacağımıza inanıyoruz. Bir önceki sayıda ilk kez dile getirdiğimiz çağrıyla bu sayıda da yineliyoruz. Dergimiz 1995 yılını, "şîir ve öykü yılı" ilan etmiş bulunuyor. Gürcüce (ve Gürcü alfabesiyle yazılmış) şîir ve kısa öykülerinizi bize gönderin, 1995 yılının ilk sayısından başlayarak yayımlayalım. Şîir ya da öykülerinizin okunaklı olmasına dikkat ediniz. Ayrıca, adınızı, adresinizi, telefon numaranızı yazmayı unutmayınız. Şîir ve öyküleri başarılı olanlara, 1995 yılı sonunda küçük bir sürprizimiz olacak.

**B**ildiğiniz gibi, özellikle yılın son ayında Türkiye basınının gündeminde ağırlıklı yer tutan konulardan biri de Çeçenya'daki savaş oldu. çevneburî dergisi olarak öncelikle, sivillere yönelik saldırıları kınıyoruz. Bu savaşta zarar gören, yerlerinden edilen sivillerin acılarını paylaşıyoruz. Öte yandan, şiddete, silaha dayandırılan bütün politikaları da reddediyoruz. Genel olarak küçük gruplardan oluşan Kafkas halklarının silahlı mücadeleyle kalıcı bir sonuca ulaşabileceklerini, ulusal ve demokratik haklarını bu yolla elde edebileceklerini düşünenlerin gerçekçi olmadığını belirtmek istiyoruz. Bunun da ötesinde, bu tür politikalar izleyenlerin en çok kendi halklarına zarar vereceklerini düşünüyoruz. Kafkasya'da bütün sorunların barışçı yollardan, uygar ülkelere, uygar halklara, uygar bireylere yakışır yöntemlerle çözülmesini diliyoruz, bu yoldaki bütün girişimleri yürekten destekliyoruz. Burada üzülerken yeniden belirtmeliyiz ki, Abhazya'da "Rusları, Gürcülere tercih ettiklerini" söyleyenler, Rusların desteğinde Gürcülere karşı savaşan Abhazlar ve Kuzey Kafkasyalılar, tercihlerini yanlış yönde kullanmışlardır. "Rusya'nın yönlendirmesi"yle enerjilerini ve güçlerini, Gürcü ulusunun bağımsızlığına karşıt bir hareket içinde harcamışlardır. Buna rağmen biz inanıyoruz ki, yüzyıllar boyunca aynı topraklarda bir çatı altında yaşayan Gürcülerle Abhazlar ve Osetler, çözümlenemeyen politikaların yarattığı yapay anlaşmazlıkları barışçı yollardan aşabilir, yaralarını birlikte sarabilirler. Bu sans bizce hâlâ vardır ve kullanılmalıdır.

çevneburî'nin bu sayısında, Tüm Gürcüler Dünya Kongresi'ne katılmak üzere Tiflis'e giden dostlarımızın doğrudan bu ziyaretle bağlantılı yazıları ağırlık taşıyor. Bunlardan "Tiflis'ten Sarp'a Garip Bir Yolculuk" adlı yazı bir tanıklığın öyküsüdür ve bu yazının, dile getirilen sorunların muhatabı olan yetkililere de ulaşacağını umuyoruz. Sarp Sınır Kapısı'nın Gürcüstan tarafındaki yaşanan olumsuzluklara değinen bu yazının konusunu oluşturmamakla birlikte, atv'de A Takımı'nın 2 Ocak 1995'te yayımlanan haber programında, Sarp Sınır Kapısı'nın Türkiye tarafında da benzer sorunlar olduğunu izlemiş bulunuyoruz. Bu türden sorunların iki ülke arasındaki ilişkileri olumsuz yönde etkilediğini düşünüyor ve hal yoluna gidilmesini diliyoruz. Dergimizin "Kısa Kısa..." adlı bölümünün kapsamını geçen sayıdan başlayarak genişlettik ve bütün Kafkasya'daki gelişmeleri aktaran bir niteliğe dönüştürdük. Bu sayımızın Etnografya-Folklor sayfaları, yaptığımız çağrı sonrasında bize ulaşan derlemelerden oluşuyor. Bu çabalarıyla çevneburî'ye renk katan Nihal Çelik, Fevzi Çelebi, Muammer Yaman ve Cemal Fahir Kutlu'ya teşekkür ediyoruz.

**B**ir sonraki sayıda buluşmak üzere... İyi yıllar...



# Bu Son İlia Olsun!..

Fahrettin ÇILOĞLU

Bu yılın mart ayında, İstanbul'un Taksim semtindeki The Marmara Oteli'nde yaptığım söyleşide, Giorgi (Gia) Canturia kendini **çveneburi** okurlarına kısaca şöyle tanıtmıştı: "34 yaşındayım. Tarih öğrenimi gördüm, ama meslek olarak politikayı seçtim. 1981'den bu yana Gürcüstan Ulusal Demokratik Parti başkanıyım. Siyasi nedenlerle üç kez tutuklandım. Tiflis'te doğdum ve orada büyüdüm." Bu biyografiye şimdi onun ağzından iki sözcük daha eklemek gerekiyor: "Tiflis'te öldürüldüm."

Giorgi Canturia'yı 1990'ın eylül ayında Tiflis'te tanımıştım. Gürcüstan'ın Sovyet döneminde yaptığı ilk çok partili seçimlerin hemen öncesiydi. Canturia ve Gamsahurdia ile birer söyleşi yaptım ve bu söyleşiler seçimlerden bir gün önce, 27 Ekim 1990'da **Cumhuriyet** gazetesinde yayımlandı. Canturia o tarihte, Ulusal Demokratik Parti'nin ağırlıkta olduğu Ulusal Forum'un da lideriydi. Canturia, Yüksek Sovyet için yapılan 1990 seçimlerini, komünistlerle aynı sandalye için mücadele etmeyeceğini söyleyerek boykot etti. Giorgi Canturia o tarihte 30 yaşındaydı ve o yaşta birinin bir parti genel başkanı olması beni şaşırtmıştı. Oysa o dokuz yıldır, yani 21 yaşından beri parti genel başkanı olarak "yeraltında" siyaset yapıyordu.

Ekim ayında, Tüm Gürcüler Dünya Kongresi'nin davetlisi olarak bulunduğumuz Tiflis'te, Canturia'ya da bir nezaket ziyaretinde bulunmuştuk. Gerek İstanbul'daki söyleşide, gerek bu son görüşmede Canturia, henüz devlet olmayan bir ülkenin sorunlarını dile getirmişti.

BBC Türkçe Yayınlar Servisi'nin 3 Aralık'ta saat 18:00'de verdiği akşam haberlerinde Canturia'nın Tiflis'te, silahlı saldırı sonucunda öldürüldüğünü öğrendik. Haber aynen şöyleydi: "Eski Sovyet cumhuriyetlerinden Gürcüstan'da, önde gelen bir muhalefet politikacısı başkent Tiflis'te vurularak öldürüldü. Giorgi Canturia adlı muhalefet politikacısı Ulusal Demokratik Parti'nin lideriydi ve örgütlü suça karşı açıkça mücadele yürütüyordu. Olayda silahlı kişiler Canturia'nın otomobiline ateş açtılar. Canturia'nın eski başbakan yardımcısından olan eşi Irina Sarişvili de olayda yaralandı. Saldırının sorumluluğunu üstlenen olmadı. Ancak BBC'nin Moskova'daki muhabiri,

Giorgi Canturia'nın Mhedrioni adlı milis örgütünün dağıtılmasına çalıştığını ve olayla ilgili kuşkuların bu örgüte yöneleneceğini belirtiyor."

Canturia, 1980'ler ve 1990'ların başlarında, Gürcüstan'ın bağımsızlık mücadelesinde önde gelen iki politikacıdan biriydi. Ancak Gamsahurdia ile, birbirlerini "Moskova'nın adamı" olmakla suçlama noktasına varan bir uzlaşmazlık içindeydi. Canturia, Gürcüstan'ın bağımsızlığını talep eden ve anti-Sovyet bir söylemle ortaya çıkan partisinin 1983'te düzenlediği ilk gösteride tutuklanmış ve Rusya'da hapis yatmıştı. Son olarak ise Gamsahurdia döneminde tutuklanmış, Gamsahurdia'yı deviren silahlı hareketin başlamasından bir süre sonra serbest kalmıştı (Kasım 1991). Şevardnadze ile, Gamsahurdia'nın devrilmesinden sonra Ocak 1992'de ilişki kuran Canturia, Gürcüstan'ın yeniden yapılanması sürecinde Şevardnadze'ye destek verdi; eşi Irina Sarişvili de başbakan yardımcılığını üstlendi. Gürcüstan'ın BDT'ye sokulmasından sonra Şevardnadze yönetimine karşı muhalefet başlattı, Irina Sarişvili de görevinden istifa etti. Canturia, partisini yeni seçimlere hazırlıyor, ülke yönetiminde daha etkili bir konuma gelmeyi tasarlıyordu.

Gürcüstan, bağımsızlık yolunda çok "kayıp" vermiş bir ülke, belki de vermeye devam edecek... Sovyetler Birliği'nin dağılması sürecinde, Gürcüstan'ın bağımsızlığını amaçlayan "anti-komünist" mücadelede üç kişi sivrilmişti: Merab Kostava, Zviad Gamsahurdia ve Giorgi Canturia. Şimdi üçü de hayatta değil. İlk olarak, Gamsahurdia'nın 1970'lerdeki yakın mücadele arkadaşı Merab Kostava 1989'da kuskulu bir trafik kazası sonucunda öldü. Bu yılın ilk günlerinde ölen Zviad Gamsahurdia'nın nasıl öldüğü hâlâ açıklığa kavuşmuş değil. Ve şimdi de Canturia; kimin ya da kimlerin öldürdüğü belki de hiç bilinmeyecek. Böylesi ölümler, Gürcüstan'ın, Gürcü insanının kaderi mi? 19. yüzyıl Gürcü ulusal uyanışının ve bağımsızlık hareketinin önderi, ünlü yazar İlia Çavçavadze de 1907 yılında, Tiflis yakınlarındaki evinin önünde benzer bir biçimde öldürülmüştü; bu cinayet bugün bile açıklığa kavuşmuş değil.

Giorgi Canturia, son İlia Çavçavadze olsun!..



# Geçiş Dönemi

Aykut KUMBAROĞLU

Dünya bir geçiş dönemi yaşıyor. Geçiş dönemleri hep sorunlu olmuştur. Eski döneme hükmeden kuralların yerine yenilerinin bir çırpıda konulamayı bu sorunun temel kaynaklarından biridir. Kurala mahkum bir olgu olarak alabileceğimiz toplum düzeni, kural-sızlık halinde, barındırdığı tüm ilişkiler yönünden olumsuz etkilenir. Üretim ilişkileri durur, aile ilişkileri zayıflar, insanlar körelir, "mantık" azalır... Böylece bir çöküntü ortamında insanlar tutunabilecekleri bir inanç sistemi ararlar. Çünkü yaşamlarını renklendirecek maddi olgular yetersizdir. Elde mevcut tek sermayeye yönelinir: **Duygulara!** Böyle bir ortamdır ki bugün Orta Asya'dan Kafkaslar ve Balkanlara kadar uzanan bir coğrafyada yeni bir düzen kurma telaşı içindeki toplumlarda "**mini milliyetçilik**" namında yeni bir olgunun oluşumunu hazırlamıştır. Tamamen bilinçsizce, kendiliğinden ortaya çıkan bir olgu değildir bu. Aksine bir şeylerin devamıdır ve yönlendirilmeye çok müsaittir. Bu ülkelerin politikacıları da akademisyenleri de bunun yakinen farkındadır.

Ne yazık ki, basın yayın ile ulaştığımız "etik temizleme" mekanlarının görüntüleri sadece yüreğimizi kabartıyor. Bu eylemleri gerçekleştirenlerin insan olduğunu da düşününce, insanlığımızdan utanıyoruz. Oyunun kumandasına ulaşamadığımız bu ortamda nedir elimizden gelen? Nefret etmek! Nefret ediyoruz. Diğer yandan, en önemlisi bu olaylar insanların hafızalarına nakşediliyor. Çok zor silinecek bir şekilde. Gelecek yıllarda nefretlerin taze tutulması amacıyla yıldönümlerinde yas tutulacak. Anneler çocuklarına anlatacak. Çocuklar babalarından cephe ve esir kampı anıları dinleyecekler. İlkokul kitaplarında genç dimağlara işlenecek. Şiirler de duygu kabartacak. Taa dünyadaki değişken yapı yerini yeni bir dengeye bırakıp da yıllar önce bu ezaları çekenler güçlü kozlarla sahneye çıktığında oyun tekrarlanacak. Belki insanlar aynı olmayacak, belki silahlar farklı olacak,

belki işkence için yeni metodlar denenecek ama muhtemelen mekanlar aynı olacak.

Son birkaç yıldır yaşananlardaki sırra bu çerçevede bakınca diyaframın renklendiğini farkedebiliriz. 20. yüzyılın başında son iki yüzyıldır süren devrimler sürecine bir son halka eklendi. Rusya İmparatorluğu'ndan dünyaya yeni bir sesle seslenildi. Bu "işçilerin" sesi idi. İsimlerini sosyalist koymuşlardı. Eşitlikçi, hakça, adil bir düzende refah vaadediliyordu. 20. yüzyılın başı da bir geçiş dönemi idi. Yeni bir düzene geçildiğinde dünya kendini faşizmin tahribatını temizlerken, "soğuk savaş" denen bir ortamın içinde buldu. Soğuk savaş ve bu savaşın oluşum sürecini hazırlayan yıllarda, dünyada baskı vardı. 1900'lerin başındaki geçiş dönemi belirsizlikleri, bu baskının yardımıyla küllendirildiler. Çünkü doğal gelişim süreçlerinin önü tıkanmıştı. Adeta dünya toplu olarak zorlu bir uykuya yatırıldı. Fakat "zitlar, her zaman karşıtlarını bulur" kuralının gereği, bu uyku bir gün sabaha ulaştı. Bu birdenbire de olmadı. Nasıl gün doğarken önce alacakaranlık, sonra seher, sonra da ilk ışıklar beliriyor. Bunun gibi gelişen bir süreç, 1900'lü yılların son çөгüğünde kendini hissettirmeye başlayan bir uyanma süreci. Ve bugün, ikibinli yıllar için her alanda hedeflerin belirlendiği, ve 2000'in bir logo halinde hep tekrarlandığı şu günlerde bu insanlar tarihle ve tarihte yaşıyorlar. Geçmiş ve gelecek köprüsünde bir terslik var. Köprü güvenilecek bir görünüm vermiyor. Köprüyü kurmaya çalışanlar malzemenin çalıyorlar gibi. Korkulur ki, köprü yaz yağmurlarına bile dayanamayacak. Tarih her zaman kendinin tekrarlanması gibi bir direktme içinde değildir. Aksine tekamülün sebebi tekrarı aşmak ve yeniliğe ulaşmaktır.

İnsanlığın huzuru tekamülcülerle, tekrarcılar arasındaki kavgada kimin galip geleceğine bağlı gibi gözüküyor. Tekrarcılar direktgen, tecrübeli, kavgacı ve gözükara. Tekamülcüler ise acemi, pısrık ve çelimsiz. □



# Tüm Gürcüler Dünya Kongresi I. Forumu Yapıldı

F. ÇILOĞLU – H. ÇELİK

Gürcüstan'ın bağımsızlığı ve yeniden kuruluşu sürecinde, yeni sivil kurumlar da ortaya çıktı. Bunlardan biri Kovelta Kartvelta Msoplio Kongresi, yani Tüm Gürcüler Dünya Kongresi'dir. Ünlü sinema yönetmeni Rezo (Revaz) Çheidze'nin öncülüğünde kurulan kongre, değişik zamanlarda dünyanın çeşitli ülkelerine dağılmış bulunan Gürcülerle ilişki kurmayı, birlik ve dayanışma sağlamayı amaçlıyor. Tüm Gürcüler Dünya Kongresi, bu amaca yönelik olarak ilk adımını attı ve 10-16 Ekim 1994'te Birinci



Forumu'nu gerçekleştirdi. Foruma başta Türkiye olmak üzere, Fransa, Amerika Birleşik Devletleri, İtalya, İspanya, Azerbaycan, Ermenistan, Almanya, Arjantin, Macaristan, Belçika, Hollanda, Rusya Federasyonu, Özbekistan, Polonya, Yunanistan gibi ülkelerde yaşayan Gürcülerini temsilen çok sayıda kişi katıldı.

Forumun en kalabalık grubunu, Türkiye'den gidenler oluşturdu. Nihat Gökyiğit, Ali Rıza Çarmıhlı ve Nurettin

Çarmıhlı gibi işadamları, Karadeniz Orkestrası, Kafdağı Müzik Topluluğu ve çeneburi

Çarmıhlı gibi işadamları, Karadeniz Orkestrası, Kafdağı Müzik Topluluğu ve çeneburi

## Şevardnadze: "Demokratik Bir Gürcüstan İçin Elele"\*

Her şeyden önce Gürcüstan devlet yönetimi ve her vatandaşımız adına değerli konuklarımızı içtenlikle, gönülden ve samimi duygularıyla selamlamak istiyorum. Ben, 22 ülkeden katılım olduğunu sanıyordum, ama burada temsil edilen ülkelerin bayraklarını sayınca 34 ayrı ülke olduğunu anladım. 34 ayrı ülkeden gelip bu güç koşullarda bizi onurlandıran konuklarımıza teşekkür ediyorum.

Bizzat bu Forum'un toplanmış olması gerçeğini selamlamak istiyorum. Biraz önce burada söylendiği gibi Gürcüstan'ın üç bin yıllık devlet tarihinde bu ilk deneyimdir. Dünyamızın her köşesinden Gürcüler, Gürcü olarak kaydedilmeyen ancak Gürcü kanı taşıyan ve kendisini Gürcü olarak hisseden ve Gürcüstan'ı anavatani sayan insanların burada biraraya gelmesini, bu tarihi olguyu selamlamak istiyorum.

Dün akşam çok düşündüm, ama aklımdan geçen her şeyi burada söylemeye kalksam konuklarımıza konuşma sırası gelmez. 1950'li yılları anımsamadan edemeyeceğim. 1956 yılında



Yam Gürcüler  
Dünya  
Kongresi  
I. Forumu  
açılış  
yürüyüşü



dergisi grubundan oluşan 45 kişilik topluluk, 8 Ekim'de özel bir uçakla Tiflis'e uçu. Topluluk, Tiflis Havalimanı'nda geleneksel giysiler içindeki gençlerin sunduğu çiçekler ve opera sanatçıların canlı olarak seslendirdikleri parçalarla karşılandı.

Kongre etkinlikleri 10 Ekim pazartesi günü Tiflis'te, Özgürlük Meydanı'ndan hareketle Rustaveli Caddesi boyunca yapılan bir yürüyüşle başladı. Bütün davetlilerin katıldığı yürüyüş, Filarmoni Binası'nın önünde tamamlandı. Filarmoni Salonu'nda yapılan açılışa,

açılış konuşmasını Kongre Başkanı Rezo Çheidze yaptı. İlk konuşmacı olarak kürsüye davet edilen Gürcüstan Ortodoks Kilisesi Patriği II. İlia, barış mesajı yüklü konuşmasında davetlilere, kendilerinin konuk değil, ülkenin gerçek sahipleri olduğunu söyledi ve devamla, "Gün, ülkem benim için ne yapıyor demen gün değil, ben ülkem için ne yapıyorum, ne yapabilirim demen gündür" dedi.

Forum'un ikinci konuşmacısı olarak kürsüye çıkan Gürcüstan Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze, kürsüye çıkmadan önce sahnede-

çalışmaya başladığımda bir form doldurma zorunluluğu vardı ve eğer hafızam beni yanıltmıyorsa bu formda yanıtlanması gereken 32 soru vardı. Bir zamanlar bu soruların cevaplarını ben de takip edip dikkate almak zorundaydım. Sorulardan biri, 4. veya 5.'si, yurtdışına göçmen giden akrabalarınızın olup olmadığıydı. Eğer yurtdışına göçmen gitmiş akrabanız var idiyse, bütün işleriniz artık mahvolmuş demektir. Neden mi anımsadım bunu? Her şeye rağmen şu anda burada Tanrı'ya inanan, birbiriyle kan bağı olan ve kardeşlik duyguları besleyen Hıristiyan, Müslüman, Musevi veya diğer dinlerden insanlar biraraya geldik ve çok değişik ülkelerden öyle geldik ki ülkemiz arasındaki sınırları hissedemedik bile. Değişik inançlara sahip olan bizler mucizelere inanıyoruz. Şunu söyleyeyim ki, son on yılda gezegenimizde, bütün dünyada meydana gelen gelişme, insanlık tarihinin en büyük mucizelerinden biridir. Gezegenimiz bölük pörçük değil, insanlık düşman kamplara bölünmüş değil. İlkesel olarak birleştik ve birlik olduk. Çatışmalarla, devrimlerle ve kanla dolu 20. yüzyılı layıkıyla uğurlayıp 21. yüzyıla layıkıyla girelim diye birlik olduk. Gerçekten birlik ve insanlığın bütünleşmesi için, ortak amaç ve ortak hedefe varmak için birleştik.

Biz insanlar hangi inanca ait olursak olalım, hangi ulusun evladı olursak olalım, hangi ülkeden olursak olalım, gezegenimizi titizlikle korumak zorundayız, evrenimizi korumak zorundayız ve gelecek nesillere pekişmiş bir barışı bir yaşam kuralı, insanca bir yaşam biçimi ve insanca birlikte varolmanın kuralı olarak bırakmak zorundayız. Bu bizim insanlığa borcumuzdur. Sanırım günümüzün büyük değişimlerinin temeli olan yeni düşünce tarzı işte bu-



ki bayrakları saydığını, buna göre 34 ülkeden katılımcı olduğunu, böyle bir şeyin Gürcüstan tarihinde ilk kez gerçekleştiğini söyledi. Şevardnadze şöyle devam etti: "Bizzat bu Forum'un toplanmış olması gerçeğini selamlamak istiyorum. Biraz önce burada söylendiği gibi Gürcüstan'ın



Kongre'ye davetli olarak katılan *evnebuli* dergisi grubu

üç bin yıllık tarihinde bu ilk deneyimdir. Dünyamızın her köşesinden Gürcüler, Gürcü olarak kaydedilmeyen ancak Gürcü kanı taşıyan ve kendisini Gürcü olarak hisseden ve Gürcüstan'ı anavatanı sayan insanların burada biraraya gelmesini, bu tarihi olguyu selamlamak istiyorum." Şevardnadze konuşmasının sonlarına doğru, "Benim sevgili kardeşlerim ve dostlarım, sizin nerede yaşıyorsunuz, hangi topraklarda doğduysanız veya hangi ülkenin vatandaşlığını aldıysanız, o ülkenin yurtseveri olmanız ve o ülkeye layıkıyla hizmet etmeniz gerekir. Bu aynı zamanda anavatanınız Gürcüstan'a bağlılığınızın ve Gürcüstan'ın büyüklüğünün de bir göstergesi olacaktır," dedi.

Türkiye'den giden Gürcüler adına işadami Nihat Gökyiğit konuştu. Gökyiğit, daha çok Gürcüstan'la ticari ilişkiler üzerinde durdu. Gürcüstan'ın aydınlık bir geleceğinin olduğu-

na inandığını, içinde bulunulan sıkıntıları aşma potansiyeline sahip olduğunu belirtti.

Forum'un birinci günü, başka konuşmacılar da vardı. Konuşmacılardan biri olan ünlü Gürcü yazar Niko Nikoladze'nin torunu Niko Nikoladze, konuşmasını tamamlamadan

gözyaşları içinde kürsüden ayrılmak zorunda kaldı. Söylediği son sözler, Gürcü okullarında okutulan ilk kitap (alfabe) olan Kartuli anbanin'in ilk sözcükleriydi: "ai ia" (bu menekşe).

İlk günün ikinci bölümü görkemli gösterilerle sürdü. Gerçek anlamda profesyonel bir topluluk olan Amerikalı Gürcü halk şarkıları topluluğu son derece etkileyici, coşkulu bir konser verdi. KEİ Karadeniz Orksetrası ve Kafdağı Topluluğu da seslendirdiği parçalarla güne anlam ve renk kattı. Gürcüstan Halk Şarkıları ve Dansları Devlet Topluluğu ise, davetlilere helki de hayatlarının en coşkulu anlarını yaşattı. Korsika Gürcü halk şarkıları topluluğu da aynı şarkıları hem Gürcüce hem de Korsika dilinde seslendirerek iki halk arasındaki dostluğu ve kardeşliği vurguladı. Forumun birinci günü, akşam saatlerinde Patrik II. İlia'nın Sioni Katedrali'nde verdiği resepsi-

dur. Büyük bir imparatorluğun yıkıntıları üzerinde Avrupa ve Asya'da 15 bağımsız ülkenin doğuşu gibi büyük, mucizevi değişimin adıdır yeni düşünce tarzı. Bu mucizenin altını çizmek istiyorum ve bu mucizeyi bugün bir daha selamlamak istiyorum.

Bu mucize olmasaydı, Sayın Patrik de dahil olmak üzere bugün burada konuşanlar değişik etnik ve inançta insanların birlikte yaşadığı ülkemizin, Gürcüstan'ın bağımsız bir ülke, bağımsız bir devlet olduğunu söyleyemezlerdi. Benim sevgili dostlarım, konuklarım, bugün biz çok zor koşullar altındayız. Ülke büyük yaraların izlerini taşıyor. Burada da, başkentte bir iç savaşın izlerinin farkına hepiniz vardınız. Toprak itibarıyla ülke bölünmüş durumdadır. Ancak ben ısrarla inanıyorum ki, biz özgür bir ulus ve özgür bir devletiz ve artık gerçekleşen mucizeye nasıl inanıyor idiysem, derinden inanıyorum ki 21. yüzyıla birlik olmuş, toprak bütünlüğü yeniden sağlanmış, kalkınmış ve demokratik bir ülke olarak gireceğiz. Bu, böyle olacak!

Bizim en büyük yaramız, Gürcü-Abhaz anlaşmazlığıdır. Biz, çağdaş uygarlığın ilkelerini benimseyen bir ulus olarak bu anlaşmazlığın barışçıl yöntemlerle çözülmesi yolunu seçtik. Eminim ki Abhazlar da bu yola gelecektir. Biz, iki halk oturur, ağır olan bu yarımızı satar ve sağaltırız. Aynı şekilde inanıyorum ki, Gürcü-Oset anlaşmazlığı da yalnızca çüce politikalarının yarattığı yapay bir anlaşmazlıktır. Gürcüler ile Osetlerin ve Gürcüler ile Abhazların paylaşamadıkları hiçbir şey yoktur. Yüzyıllar boyunca bir ve aynı topraklarda bir çatı altında yaşadık ve bu dönem yeniden gelecek. Dostça, kelimenin tam anlamıyla akraba olarak ve ruhsal akrabalar olarak birlikte yaşamaya devam edeceğiz.



yonla son buldu. Kafdağı Müzik Topluluğu ile öteki müzik toplulukları bu resepsiyonda da birer konser sundular.

Forum'un ikinci günü, 11 Ekim'de Abhazya'da yerlerinden edilen mülteciler adına düzenlenen müzenin açılışı yapıldı; Sioni'de bir dinsel tören düzenlendi. Üçüncü günden başlayarak Tiflis dışındaki program uygulandı. Kutaisi ve Zugdidi kentlerine gidildi. Zugdidi'de Başbakan Patsatsia görkemli bir yemek verdi. 13 Ekim'deki durak Batum'du. Kongre topluluğu, hava koşullarının olumsuz olması nedeniyle Batum'dan Tiflis'e karayolu ile dönmek zorunda kaldı. 15 Ekim'de, Tiflis'in yaylası sayılabilecek Tabahmela Köyü'ndeki devlet konukevinde, bakanların da katıldığı basın toplantısı yapıldı. Basın toplantısında Gürcüstan'ın iç sorunlarından dış ilişkilerine değin çeşitli konular değerlendirildi ve tartışıldı.

**cvneburi** dergisi adına yöneltilen bir soru üzerine Dışişleri Bakanı Çikvaizde, Gürcüstan'ın bugün en iyi ilişki kurduğu ülkenin Türkiye olduğunu ve bu ilişkinin başka ülkelere de örnek oluşturabileceğini söyledi.



Kongre'ye davetli olarak katılan Kafdağı Müzik Topluluğu

Dünya Kongresi Prezidyumu oluşturuldu ve prezidyuma Türkiye'den Fahrettin Çiloğlu, Basın Komisyonu'na da Hayri Hayrioğlu seçildi.

Forum 16 Ekim'de Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze, Patrik II. İlia, bakanlar ve sanatçıların da katıldığı bir kokteyl ile son buldu.

Forum'dan sonra, 17 Ekim'de Tüm Gürcüler Dünya Kongresi Başkanı Rezo Cheidze'ye kongre merkezinde bir teşekkür ziyaretinde bulunduk. Kendisiyle Tüm Gürcüler Dünya Kongresi üzerine ve Forum'u değerlendiren bir söyleşi yaptık. Cheidze söyleşiyi şu sözlerle noktaladı: "Türkiye'deki kardeşlerimizi sevgiyle kucaklıyor ve birbirimizi koruyup kollamaya davet ediyorum".

Son olarak hepinize şunu söylemek istiyorum: Sizler buraya değişik ülkelerin vatandaşları olarak teşrif ettiniz. Değişik ülkelerin temsilcilerisiniz. Kiminiz Hristiyan, kiminiz Müslüman-sınız, kiminiz başka dinlere inandınız. Bizim kanımız, canımızsınız, ancak Fransa, ABD, Rusya, Türkiye, İran ve daha birçok değişik ülkenin temsilcilerisiniz. Bu insanların çoğunluğu o topraklarca dünyaya geldiler. Onların vatani, doğdukları yer olan o topraklardır ve Gürcüstan onlar için anavattandır. Bunda hiçbir çelişki yoktur. Benim sevgili kardeşlerim ve dostlarım, sizin nerede yaşıyorsanız, hangi topraklarda doğduysanız veya hangi ülkenin vatandaşlığını aldıysanız, o ülkenin yurtseveri olmanız ve o ülkeye layıkıyla hizmet etmeniz gerekir. Bu aynı zamanda anavatanınız Gürcüstan'a olan yurtseverlik duygularınızın ve Gürcüstan'ın büyüklüğünün de göstergesi olacaktır.

Bugün bu salonda toplandınız, kentte değişik yerlerde ikamet ediyorsunuz. Eminim gelecekte burada daha iyi bir ortam bulacaksınız. Sizleri daha cömertçe ağırlamak imkanımız olacak. Gürcü karakterini sergileme imkanlarımız daha çok olacak, ki biz bunu genel olarak çok seviyoruz. Gelecekte bu da olacak. Benim bugünkü Forum'un organizatörlerinden ricam, ruhsal birliktelikleri olan, kan bağı ile bağlı insanların birleştirildiği bu toplantıların gelenekselleştirilmesidir. Hep birlikte birlik, dirlik ve bütünlük içinde olan demokratik bir Gürcüstan yaratmak için hayal edelim, çalışalım ve bunun mücadelesini verelim. Teşekkür ederim.

\*10 Ekim 1994 tarihinde Tiflis'te yapılan "Tüm Gürcüler Dünya Kongresi Birinci Forumu'nun açılışında Gürcüstan Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze'nin yaptığı konuşma



# Rezo Çheidze ile Kongre Üzerine

Fahrettin ÇILOĞLU

- Sayın Çheidze, Tüm Gürcüler Dünya Kongresi'ne katıldık ve bir hafta boyunca burada ağırlandık. Önce bize gösterdiğiniz konukseverliğe teşekkür etmek istiyoruz. Kongre fikrinin nasıl ortaya çıktığı I. Forum'dan neler beklelediğiniz ve beklentilerinizin ne derece gerçekleştiği konusunda düşüncelerinizi alabilir miyiz?



- Herşeyden önce Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde yaşayan her Gürcü'yü selamlamama izin verin. Muhakkak ki bizim bu buluşmamız büyük sevinç ve duygu yoğunluğu yarattı. Bunca zaman sonra, eninde sonunda Dünya Gürcüleri böylesi bir forumda biraraya gelebildik. Bildiğiniz gibi, Türkiye, Fransa, ABD, İspanya, İtalya, Rusya, Azerbaycan, Ermenistan, Arjantin, Çin ve birçok diğer ülkeden heyetler geldi. Bu çok büyük mutluluk verici bir olgu idi. Millet mutlaka bütünlüğünü duyumsamalı, ana fikir budur. Millet bütünlük duygusunu yaşadığında, farklılık gibi görünen ayrıntılar da önemini yitirir. Örneğin ben Hristiyanım, siz Müslümansınız veya Katolik de olabilirsiniz. Bu bir farklılık değildir. Önemli ve aslolan aynı milletin üyesi olmamızdır. Biz böyle düşünüyoruz ve soydaşlarımıza nerede yaşarlarsa yaşasınlar bu açıdan bakıyoruz ve eminim ki Gürcüstan'da bu fikir sağlam bir biçimde yerleşmiş, pekişmiştir. Bizim bu toplantımızın amaçlarından biri de kendimizi, birliktelikte, birarada hissedebilmektir. Nasıl ve hangi konularda birlikte olduğumuzu hissedecektik? Bildiğiniz gibi Sovyet imparatorluğunun dağılması basit bir süreç olarak çıkmadı karşımıza. Bu oldukça karmaşık ve güç bir süreç olarak

çıktı ve birçoğumuz bu çöküşün yıkıntılarının altında kaldı. Bu yıkıntıların altında kalanların ilklerinden biri de Gürcüstan oldu. Bir siyasi düzenden ve ekonomik yapıdan ikincisine geçişin karşısında büyük engeller çıktı. Geçiş ve geçişin nasıl olacağı ve önceden düşünülmüş, planlanmış, belirlenmiş değildi. Aksini düşünürsek bu-

nun böyle gelişmesinin kasten planlanmış olması da muhtemeldir, ki bu durumda milletin belini doğrultamaması için insani ve ruhsal birikimlerinin azami ölçüde tahrip edilmiş olması düşünülmüş olmalıdır. Bu, gözardı edilmesi gereken ihtimaldir. SSCB'yi yıkmayı kafasına koyan bunu böyle düşündü. SSCB yıkılacaktı, ancak bağımsızlık isteyen milletler de uzun zaman felç edilecekti. Her türlü süreç, belirli öncü güçlerin yönlendirmesini gerektirir. Herhangi bir şeyi birdenbire yıkmak da, yapmak da doğru değildir. Bizde ise böylesi bir yıkım gerçekleşti. Herşeyi yeni sisteme geçirecek kılavuz bir kuvvet yoktu Gürcüstan'da ve gördüğüm kadıyla diğer cumhuriyetlerde de böyle bir güç çıkmadı. Böyle bir gücün olmaması düşünülebilir mi? Düşünün ki, İspanya'da Franko diktatörlüğü çökmekteyken, bizat Franko, İspanyol Kral Hanedanının temsilcisi Juan Karlos'u kendisi hayattayken kral ilan etti. Bu yüzden İspanya'da diktatörlükten demokrasiye geçiş kansız bir biçimde gerçekleşti. Çünkü en yüksek yönetim kademesi belirlenmişti ve daha sonra da onun çatış altında bildiğimiz süreç tamamlandı. Bizde bu çatı yoktu ve bu yüzden burada her isteyen her dilediği için kanatlarını açmaya başladı. Herkes



birşeydi, herkes birilerini yönetiyordu, her taraf birşeylerin ve birilerinin önderleriyle doluydu. Bu ise doğal olarak tam bir anarşiydi. Bu anarşi ülke çapına yayılınca, onu yönlendirmek ve disipline etmek imkansız bir hal aldı. Aynı zamanda böyle bir durumda biz özelleştirmeyi ve yeni pazar ekonomisini tartışıyoruz. Muhakkak ki bu tarafa yöneliyoruz ve acelemiz var, ama böylesi koşullar içinde bunu gerçekleştirmek oldukça güç bir iştir. Eduard Şevardnadze gibi çok deneyimli ve prestij sahibi bir adam bile bunu sonuçlandırabilmek için gerekli anahtar bulmakta bir hayli zorlandı. Şu anda bu süreç aşamalı olarak istikrara doğru gidiyor. Ama önümüzde daha alınacak çok yol var. Sanırım bunu siz de gördünüz. Gürcüstan istikrar yolunu buldu ve hızla bu yolda ilerliyor. Bu da açık bir şekilde hissediliyor ve çok sevindirici bir gelişmedir. Kongre düşüncesi doğduğu anda biz bu forumun düzenlenmesini istiyorduk. Yani iki yıl önce. Ancak, Abhazya bölgesinde gelişen bildiğiniz kanlı olaylar bu forumu o zaman düzenlememize engel oldu. Savaş sırasında böyle birşey düzenlemek, herhalde ancak bir anakronizm olurdu. Şimdi ise bunun için gerekli ortam doğmuştu ve forumu gerçekleştirdik. Kanımca forum güzel ve verimli de geçti. Halkımız bunu çok büyük bir sevinçle karşıladı ve benimsedi. Gittiğimiz ve bulunduğumuz her yerde halkın bizi nasıl sıcak karşıladığını ve mutluluk göz yaşları döktüğünü kendiniz gördünüz. Halk bunda Gürcüstan'ın birlik ve bütünlüğünü algıladı. Moral etkenin büyük bir önemi vardır. Gürcü ulusunun her zamanki yüksek düzeyine yeniden ulaşması gerekir, çünkü tarihi geçmişi ve uygarlığı buna müsaittir. Bu nedenle de yakın bir zamanda tekrar toplanıp doğrulacağımıza inanmaya hakkımız olduğuna inanıyorum.

Ayrıca bu forumun ülke ekonomisi ve yeni düşünsel açılımlar geliştirecek gelişmeleri beraberinde getirmesini istiyoruz. Bu açıdan da iyi fikirlerin ortaya atıldığını düşünüyorum. Bu arada, bundan böyle Tiflis'te bütün dünyadaki Gürcü çocukları için yaz okulları açılmasını kararlaştırdık. Onlara Gürcüstan'ı, tarihini, kültürünü ve dilini yakından tanıtır ve gelecek nesillerin anavatanları ile olan bağlarını güçlendirmeye çalışacağız. Bir başka düşünce de, bir diasporalar televizyonu kurabilmektir. Bu yolla da birbirimizin varlığından her birimizi sürekli haberdar etmeyi ve Gürcüstan'ı soydaşlarımızın yaşadığı ülkelerin uluslarına daha yakından tanıtmayı amaçlıyoruz.

Tiflis belediyesinin Türkiyeli işadamları ile vardığı anlaşma da ilginç projelerden biridir. Bu proje çerçevesinde ticari ve kültürel faaliyetlerin birlikte yürütüleceği "Gürcü Evi" kurulacak ve bu evin değişik yerlerde şubeleri açılacak.

**Gürcüstan'ın ünlü sinema yönetmenlerinden Rezo Çeidze, 8 Kasım 1926'da doğdu. Tiflis Devlet Tiyatrosu Enstitüsü'nde oyunculuk öğrenimi gördü (1943-46). Sonradan birlikte film yönettiği, ünlü yönetmen Tengiz Abuladze ile aynı sralarda okudu. 1959-53 arasında, Sinema Okulu'nda öğrenim görenken Sergey Yutkeviç ve Mihail Romm'un öğrencisi oldu. 1973 yılında, Tiflis'te Kartuli Pilmi adlı sinema stüdyosunun yöneticiliğine getirildi. 1974-84 yılları arasında, SSCB Yüksek Sovyeti'nde milletvekili olarak bulundu. 1980 yılında, SSCB halk sanatçısı seçildi. 1973 ve 1981 yıllarında Bütün Sovyetler Festival Ödülü'nü, 1986 yılında Lenin Ödülü'nü aldı.**

Çeidze, 1955 yılında Abuladze ile birlikte Magdanas Lurca'yı (Magdana'nın Mavişi) çekti. Daha sonra Çveni Ezo (1957, Bizim Bahçe), Cariskatsis Mama (1964, Askerin Babası), Nergebi (1972, Fidanlar) gibi filmlere imzasını attı. Bunlardan Askerin Babası Türkiye'de de birkaç kez gösterildi. Çeidze, Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla bağımsızlığını kazanan Gürcüstan'ın yeniden kuruluşu sürecine katkıda bulunma düşüncesiyle, "Diaspora Gürcüleri"nin ülkeye desteğini sağlamayı da amaçlayan Tüm Gürcüler Dünya Kongresi'nin kurulmasına öncülük etti ve başkanlığını üstlendi.

İspanya'dan gelen Ketevan Bagrationi, önümüzdeki yaz aylarında 30 Tiflis'li çocuğu ülkesinde ağırlamak üzere davet etmiş bulunmaktadır. Bu gibi faaliyetler de son derece güzel eylemlerdir. Umarım gelecekte daha güzel fikirler ortaya çıkacak.

– Sayın Çeidze, bu kongrenin başkanı olarak Türkiyeli Gürcülere bir mesajınız var mı?

– Tüzüğümüz gereği forumlarımız üç yılda bir düzenlenecek. Böylece her üç yılda bir biraraya geleceğiz. O zamana dek ise kongremizin bölgesel çalışmalarına ağırlık vermesi gerektiğine inanıyorum. Öncelikle bu çerçevede Türkiyeli ve Gürcüstanlı Gürcülerin biraraya gelmesi ve daha somut işbirliği imkanlarını belirlemesi gerekmektedir. Düzenlediğimiz bu ilk forum daha çok bir duygu seli içinde geçti, duyguları yoğunlaştırdı. Dünyanın birçok ülkesinden gelen soydaşlarımızla halkın kucaklaşmasıydı bu. Şimdi bir masa etrafında oturup Gürcüstan için yapabileceğimiz yararlı faaliyetleri somut bir biçimde belirlememiz gerekir. Böylesi toplantıları İstanbul, Batum veya Tiflis'te yapabiliriz. Son olarak, Türkiye'deki kardeşlerimizi sevgiyle kucaklıyor ve birbirimizi koruyup kollamaya davet ediyorum. □



# Bir Jübilenin Ardından

# Niko Nikoladze

Fahrettin ÇILOĞLU

Niko Nikoladze'nin adı ve önemi hiçbir zaman unutulmamış; ama onun, bugün çok değer verilen çalışmalarının önemini sağlığında yeterince anlaşılmış olduğu da söylenemez. Bu ünlü Gürcü yazar ve düşünürün doğumunun 150. yılı jübilesi, 9 Ekim pazar günü, Tiflis'teki Zakaria Palişvili Opera ve Bale Tiyatrosu'nda yapıldı. Kutlamaları, Başbakan Otar Patatsia bir açılış konuşmasıyla başladı. Bunu dilbilim doktoru Profesör Zaza Abzianidze'nin, Nikoladze'nin yaşamı ve çalışmaları üzerine bir konuşması izledi. Ayrıca Gürcüstan Yazarlar Birliği Başkanı Guram Pancikidze, Gürcüstan Ulusal Kütüphanesi Müdürü Akaki Zoziguri de birer konuşma yaptılar. Jübileye, Tüm Gürcüler Dünya Kongresi temsilcisi, Niko Nikoladze'nin kardeşinin oğlu, Fransa'da yaşayan hekim Revaz Nikoladze de katıldı. Jübile, konserler, halk dansları ve operayla akşama doğru görkemli bir gösteriye dönüştü. Bu konuşmaları ve görkemli gösterileri, Türkiye'den ve başka ülkelerden, Tüm Gürcüler Dünya Kongresi'nin I. Forumu'na katılmak üzere Tiflis'te bulunan davetliler de izledi.

Niko Nikoladze (1843-1928), eleştirmen, düşünür ve özellikle 19. yüzyılın son çeyreğinin toplumsal önderlerinden biriydi. Kutaisi lisesinde, Petersburg Üniversitesi'nde okudu. Burada Çernişevski, Dobrolyubov, Belinski gibi Rus sosyal demokratların düşüncelerinden etkilendi. 1864 yılında Paris'e gitti ve Hukuk Fakültesi'ne yazıldı. Bu arada Karl Marx'ın düşünceleriyle tanıştı. Paris'ten Cenevre'ye geçti. "Glehta Gantavisupleba Sakartveloşi" (Gürcüstan'da Köylülerin Özgürleştirilmesi) gibi, Gürcüstan üzerine yazılar kaleme aldı. 1870 yılında Gürcüstan'a dönerek toplumsal ve edebi yaşama aktif olarak katıldı. Nikoladze, Gürcü gazete ve dergile-



rinde 1864 yılında yazmaya başlamıştı. 1868-69 yıllarında **Droeba** adlı gazetede, "Kveitad da Rkinis Gzit" başlığı altında roman ve sanat eleştirileri kaleme aldı. 1870'li yıllarda, Giorgi Tzereteli ve Sergei Meshi ile birlikte **Krebuli** adlı gazetenin önde gelenlerinden biriydi.

Bu gazetede, radikal toplumsal görüşlere yer veriliyor, Gürcü edebiyatı üzerine eleştiri yazıları yayımlanıyordu.

Niko Nikoladze, gene Giorgi Tzereteli ve Sergei Meshi ile birlikte, önderlerinden biri olduğu "Meore Dasi" (İkinci

Grup) ya da "Ahali Ahalgazrda" (Yeni Gençlik) diye adlandırılan, ulusalcı ve özgürlükçü hareketin programını yayımladı. Yurtseverlik yanı ağır basan bu program, radikal-demokrat bir hareket öngörüyor, aydınlanmacı-ütopyik-toplumcu idelerle dolu teorik çözümler öneriyordu. Nikoladze, halkın sosyal-ekonomik özgürlüğünü, dışa karşı bağımsızlığını tek kurtuluş yolu olarak görüyordu.

Nikoladze, 1878 yılında **Obzori**'yi yayımladı; **Novoe Obozreni**'nin redaktörlüğünü yaptı. Önemli yapıtları arasında, 1875 yılında Fransızca yayımlanan "Dekadan Basını", seçme yazılarından oluşan **Saahaltzgo** (1880) ve otobiyografik **Nahuli da Gagonili**'si (Gördüklerim ve Duyduklarım) sayılabilir.

İçinde yaşadığımız yüzyılı öngören görüşlere sahip bir kişilik olarak tanımlanan Nikoladze, her şeyden önce bir yazardı; onun eleştirmenliği ve toplumsal kişiliği de çok önemlidir. 1860'lar ve 1870'ler Nikoladze için oldukça verimli yıllar olmuştur. Çok geniş bir ilgi alanı olan Nikoladze'nin, Şota Rustaveli, Grigol Orbeliani, Nikoloz Baratşvili, İlia Çavçavadze, Puşkin, Lermontov, Tolstoy, Nekrosoy, Turgenyev, Byron gibi ünlüler üzerine yazdığı eleştirileri bugün de önemli sayılmaktadır. □



Ölümünün 10. Yıldönümünde

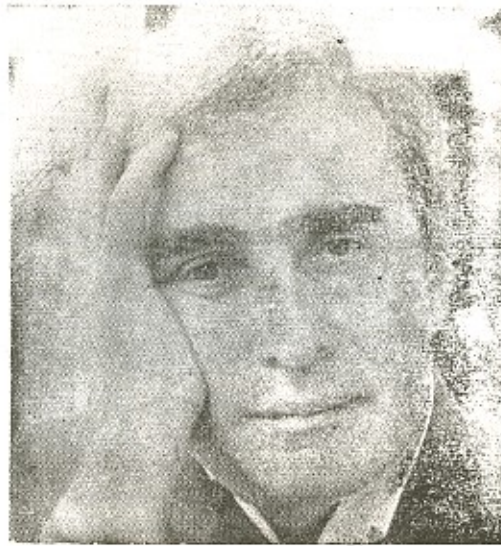
# Nodar Dumbadze

Fahrettin ÇILOĞLU

"Ağrı, sağ yanında başladı. Birden göğse doğru yayıldı ve sol memenin altında durdu. Sanki biri göğsünü açtı, buruşuk elini içeriye soktu ve yüreği bir üzüm salkımı gibi sıkı..." ve "yürek durdu." Takvim 14 Eylül 1984'ü gösteriyordu. Bu, ünlü ve çok sevilen romancı Nodar Dumbadze'nin yaşamının son günüydü. Dumbadze Tiflis'te Mziru (Güneşli) adını taşıyan parkta toprağa verildi. Mezarının hemen yanında, **Me, Bebia, İliko da İlarioni** (Ben, Ninem, İliko ve İlarioni) adlı romanının başkişilerini tasvir eden bir anıt dikildi. Dumbadze, çocuk parkı olarak yapılan Mziuri'nin kurulmasına öncülük etmiş, ancak henüz tamamlanmadan ölmüştü.

Yaşamını büyük ölçüde yapıtlarında yansıtan Dumbadze, 14 Temmuz 1928'de Guria bölgesinde doğdu. Daha dokuz yaşındayken, "Büyük Temizlik" sırasında babası kurşuna dizilip annesi de sürgüne gönderilince, Guria'nın Hidistavi köyünde büyükbabası ve büyükannesinin yanına sığındı. Çocukluğu onların yanında geçti, ilköğrenimini burada yaptı. Lise ve yükseköğrenim için Tiflis'e gittiğinde de, özellikle büyükannesinin desteği sürdü. Tiflis Devlet Üniversitesi Ekonomi Fakültesi'ni bitirdikten sonra, bir lokantada çıkan olaya adı karıştığı için tutuklandı ve bir süre hapis yattı.

Dumbadze, 1950'li yıllarda şiir yazmaya başladı. Onun bu yıllarda mizah öyküleriyle de ilgilendiği bilinmektedir. Dumbadze'yi yakından tanıyanlar, onu bu yıllarda çok konu-



şan ve dinleyenleri güldüren biri olarak hatırlıyorlar. Yakın dostlarından biri olan Türkolog Lia Çaidze o günleri anımsarken şunları söylüyor: "Biz ona, 'Nodari, bunları böyle anlatıyorsun, iyi, güzel. Dinleyenler gülüyor. Ama yaz bunları da bütün insanlar gülsünler' dediğimizde, elini sallaf geçirdi. Ama bir yandan da düşünürmüş demek ki, 1960'ta birden **Me, Bebia, İliko da İlarioni** çıktı, çok şaşırık..."

**Me, Bebia, İliko ve İlarioni**'yi 1962 yılında **Me Vhedav Mzes** (Güneşi Görüyorum) adlı romanı izledi. Büyük ilgi gören bu yapıtı birçok dile çevrildi. **Güneşi Görüyorum** aynı zamanda, Türkçe'ye çevrilen ilk yapıtı oldu. Almancasından çevrilen bu romanın ilk baskısı 1969 yılında yapıldı. Daha sonra ikinci baskısı da gerçekleştirildi (1981). Dumbadze, izleyen yıllarda yayımlanan **Mziani Ğame** (Güneşli Gece), **Tetri Bayraĝebi** (Beyaz Bayraklar), **Nu Ğeşinia Deda** (Korkma Anne), **Maradisobis Kanuni** (Sonsuzluk Yasası) gibi romanlarıyla ününün doruğuna ulaştı. Bu yapıtları, Sovyet cumhuriyetleri dışında, İngilizce, Fransızca, Almanca, İspanyolca, Japonca, Çince, Arapça gibi dillere çevrildi.

Otobiyografik bir yapıt olan **Maradisobis Kanuni**'nin başkişisi Baçana Ramışvili, "Sovyet devlet terörü yüzünden, suçsuz anne ve babasını kaybederek en büyük darbeyi yiyenlerden biridir. Buna karşın, kin ve intikam gibi duygulardan uzak durur ve bir aydın olarak bu tarihsel çelişkinin çözülmesi ve böyle hataların yinelenmemesi için Sovyet



yönetim kadrolarına girer. Bu davranışı bir anlamda sağduyunun ve hümanizmin doruk noktasıdır." **Maradisobis Kanuni**, yazarın Türkçeye çevrilen ikinci yapıtıdır ve 1990 yılında **Sonsuzluk Yasak** (Sonsuzluk Yasası olmalıydı) adıyla basılmıştır. Dumbadze'nin Türkçeye kazandırılan üçüncü kitabı, uzun bir öykü olan **Kukuraça** da aynı yıl yayımlandı.

Nodar Dumbadze, 1967-72 arasında Tif-

lis'te **Niangi** dergisini yönetti. Tiflis Üniversitesi'nde öğretim üyesi olarak görev yaptı. Gürcüstan Yazarlar Birliği başkanlığı, SSCB Yazarlar Birliği yönetim kurulu üyeliği, birkaç dönem Gürcüstan Yüksek Sovyeti'nde milletvekillik yaptı. Yapıtlarıyla Sovyetler Birliği Komsomol ve Gürcüstan'da Şota Rustaveli ödüllerini aldı. **Maradisobis Kanuni** adlı yapıtı, Sovyetler Birliği'nde en büyük edebiyat ödülünden Lenin Ödülü'ne değer görüldü. □

Cep Telefonunda Ekonomik  
İncelik

**Eni Sadece  
2 cm.**

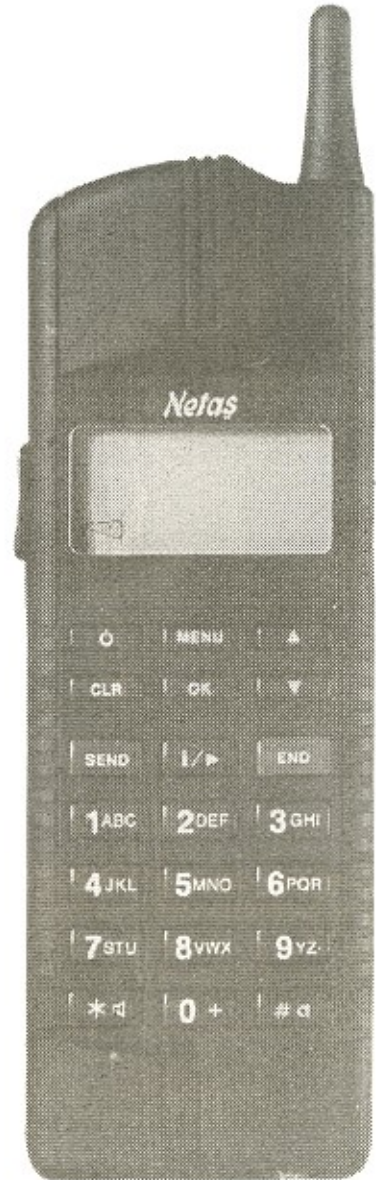
*Yurt Çapında Yaygın Teknik Servis  
Desteği ile Çalınmaya ve Hasara  
Karşı 1 Yıl Sigortalı Netaş Her Cep  
İçin İdeal GSM  
Cep Telefonu*

**Netaş**

Yetkili Satıcısı

**LİDER ELEKTRİK**

Sakarya Cad. No: 98/2  
Adapazarı  
Tel: 277 84 27 - 272 88 66  
274 66 48  
Fax: 271 46 48





## Gürcü El Gölgesi Tiyatrosu Budrugana

Fahrettin ÇILOĞLU

Tüm Gürcüler Dünya Kongresi'nin I. Forumu'na katılmak üzere gittiğimiz Tiflis'te, 10 Ekim günü Gürcü El Gölgesi Tiyatrosu Budrugana'nın gösterisini izleme şansını da bulduk. Topluluk, özellikle konuklar için üç oyun sergiledi. İki, bir yavru ayının ormanda geçirdiği bir günü konu ediyordu. Oyunda canlandırılan ayı, ağaçlar, ördek ve kuş figürlerinin yalnızca çıplak ellerle biçimlendirilerek gölgelerinin perdeye yansıtıldığına inanmak çok güçtü. Özellikle ayının yürürken aynını sayılabilecek vücut hareketlerinin bile bu yolla perdeye aktarılmış olmasından çok etkilendik. Bu oyunda yalnızca müzik ve efektler kullanılmıştı. Bir Gürcü masalının anlatıldığı ikinci oyunda yine hayvan figürleri canlandırılmıştı: Köpek, horoz, tilki... Oyunun anlatımı, arada bir kısa sözlerle destekleniyordu. Köpek ve horoz kendileri için bir köy kurmaya karar veriyorlar. Değişik ton ve biçimlerde köpeğe havlıyor, horoz da ötüyordu. Uzun süre aç dolayan tilki, yiyecek bulma umuduyla onlara katılıyor. Ama asıl niyetinin köy kurmak değil, horozu yemek olduğu anlaşılınca köpek tarafından hırpalanarak köyden atılıyor. Üçüncü oyun olarak pop müziği eşliğinde dans eden hayvan figürlerini izledik. Gölgelerin bu kadar güzel dans edebileceğini hiç düşünmemiştik. Gösteri tamamlandığında, hem büyük keyif duyduk, hem de gururlandık!.. İtiraf etmeliyiz ki aynı zamanda büyük bir şaşkınlık içindeydik.

Geçen yıl Amerikan Kukla Festivali'ne katılan Budrugana, 1982 yılında Tiflis'te kurulmuş. Tiyatronun yönetmeni Gela Kandelaki, ünlü bir film yapımcısı, Animasyon Okulu'nun kurucusu; aynı zamanda Gürcüstan Devlet Tiyatrosu Enstitüsü'nde profesör olarak görev yapıyor. Yönetmen yardımcısı ise Nugzar Peronidze. Gölge tiyatrosunun önde gelen oyuncularını İa Eluaşvili ve aynı zamanda bir dansçı olan Marina Gviçia, daha tiyatrosunun kuruluş aşamasında katılmışlar Kandelaki ve Peronidze'ye. Bu dörtlü, şimdilik on kişi-

den oluşan grubun bütün üyelerini eğitip yetiştirmişler. Vahtang Komahidze, Sopiko Silharulidze, Maka Lortkipanidze, Giorgi Maçavariani, Mzia Mçedlişvili, İlona Gviçia, Elena Pipia, Ketevan Şavdia grubun öbür üyeleri.

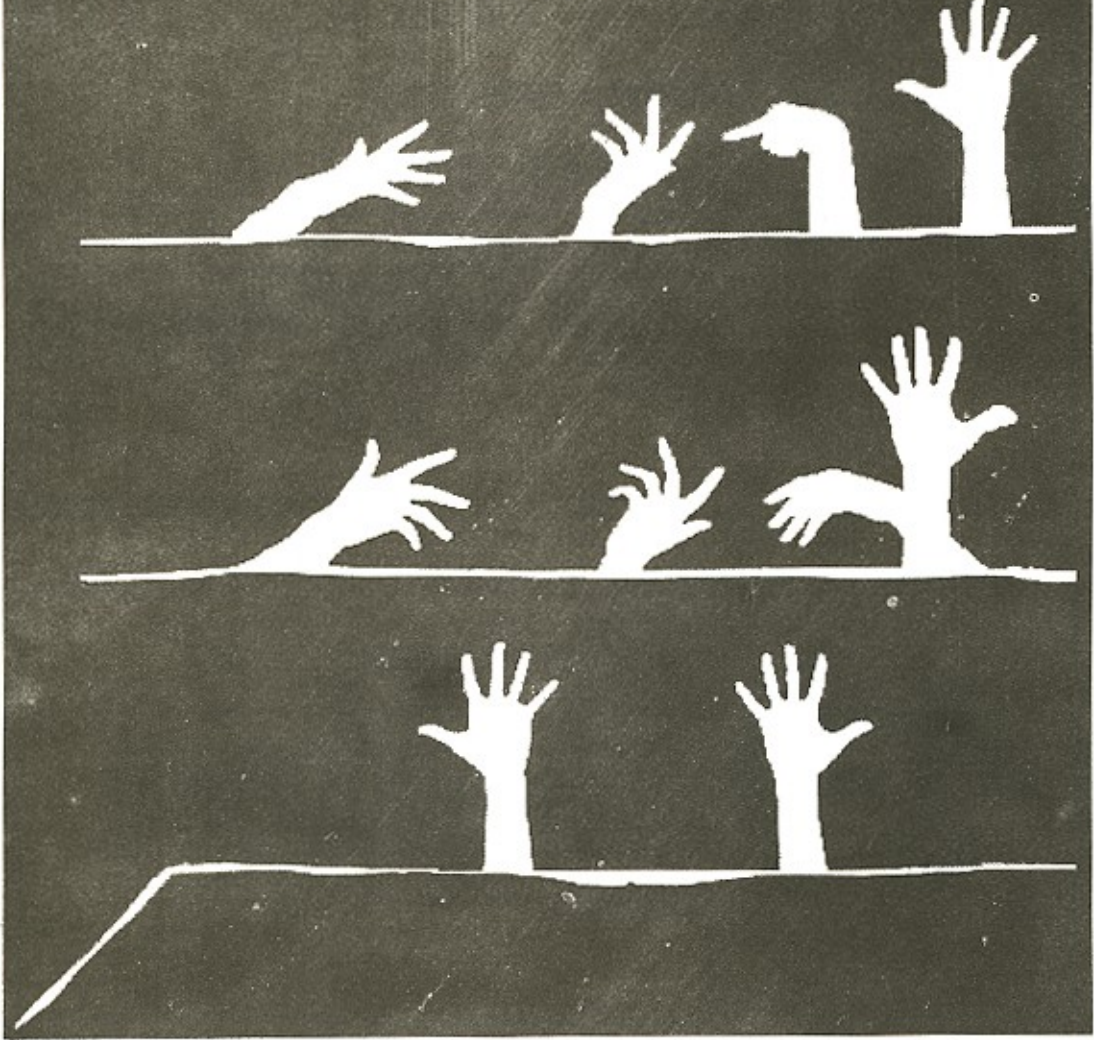
Bir profesyonel topluluk olan Budrugana, Sovyet döneminde baskı altında tutulduğu için galayı 1991 yılında Paris'te yapmış. Topluluğun üyeleri, ressam, canlandırmaçı, filolog, yönetmen, dişiçi gibi değişik mesleklerden kişiler. Topluluk, insan ruhuna ve bedenine özgü herşeyin ellerle anlatılabileceği ilkesinden yola çıkmış. Ama ilk oyunlarında, karakterlerin başlarının küçük toparla yansıtılması gibi bazı ek araçlar kullanmışlar. Sonradan, ek araçları kullanmadan da bunun yapılabileceğini bulmuşlar. Hareket eden, dans eden, şarkı söyleyen, konuşan hayvan figürlerini; mutluluğu ve kaderi; korku ve ölkeyi betimlemeyi başarmışlar. Zamanla insan figürleri (kadın ve erkek) yaratmanın da mümkün olduğu ortaya çıkmış. Sohbet eden, yürüyen ve gülümseyen, ata binen ya da odun kesen insan figürleri... Ayrıca ağaç ve çiçekler, dalgalar ve kulübelere gene yalnızca çıplak ellerle verilebilmiş.

Topluluk üyeleri (oyuncular), profesyonel olmak için, ilk iş olarak bu tür çalışmalarını olgunlaştırmışlar. El gölgesi tiyatrosu oyuncularını, elleri yukarıda, başlarının seviyesinde çalışıyorlar. El gölgesi tiyatrosunda, başka gölge tiyatrolarındaki oyuncuların yaptığı gibi, eller omuz seviyesinde tutularak çalışılmıyor.

Her oyun uzun provalar sonucunda olgunlaşıyor. Her prova ısınma, genel beden hareketleriyle (aynı zamanda dansla) başlıyor; sonra özel el hareketleriyle sürüyor. Bu hareketlerin bazı bölümleri müzikle, öbür bölümleri müziksiz yapıyor. Egzersizler yaklaşık 30 dakika sürüyor ve topluluk üyeleri el gölgesi tiyatrosu için özellikle yaratıcılıklarını sergiliyorlar. Egzersizler sonrasında ve aynı zamanda prova sırasında, oyuncular müzik eşliğindeki "dans"la ellerini de dinlendiriyorlar.



LE THEATRE  
GEORGIEN D'OMBRES DES MAINS  
"BOUDROUGANA"



El gölgesi tiyatrosu gösterileri değişik yollarla yapılıyor. Bir müzik parçasına uygun bir yaratı ortaya konabiliyor; kısa öyküler, masallar, "fabl"lar gösterinin konusunu oluşturabiliyor. Yeni karakterler yaratmak, bir oyun için ilk adım sayılıyor. Bir karakteri her şeyi yapabilen duruma getirmek için, üzerinde uzun süre çalışmak gerekiyor. Sonunda oyuncu, karakteri, hareketlerini hiç düşünmeden (elleriyle) oynayabilir, ellerini (karakteri) her şeyi

anlatabilir biçimde kullanır duruma geliyor. Bütün bunlar tamamlandığında, sanatçı sahnede hareketlere hiç bakmadan, el gölgesi tiyatrosunda figürü biçimlerken (elleriyle) gereksiz hiçbir hareket yapmadan oynuyor.

El gölgesi tiyatrosu, çocuklar için olduğu kadar, yetişkinler için de oyunlar yaratıyor. Oyunlar genellikle siyah-beyaz olarak temsil ediliyor; ama oyunları renkli olarak sunmanın teknik açıdan mümkün olduğu belirtiliyor. □





0216 388 18 78  
0216 366 09 42

# TEZ DAĞITIM

## Koll. Şti.

Altıntepe Aygaz Bayii

Elektirikli Ev aletleri

*Bağdat Caddesi, No: 40/1, Altıntepe - Küçükyaalı*  
*Tel.: (0216) 388 18 78 - 366 09 42*



# OSMANOĞULLARI

KERESTE-KAVAK SAN. TİC. LTD. ŞTİ.

MEHMET VE NURETTİN ÇELEBİ

Hacıyakup Köyü Tel: (374) 713 33 09 Gölyaka - BOLU



# Tiflis'ten Sarp'a Garip Bir Yolculuk

Rüya ÖZKALKAN

Tiflis'te Tüm Gürcüler Dünya Kongresi'nin I. Forumu etkinliklerini izlerken, Gürcü olmayan bir göz ve kalem olarak **cevneburî** için bu forumu değerlendiren bir yazı yazmayı tasarlamıştım. Forumun sona erdiği tarihten itibaren de formu düzenleyenlerin davet ettikleri insanları bir anda unutmaları ve inanılmaz ilgisizliklerini de bu değerlendirme yazısına eklemeyi düşünmüştüm. Ne var ki Tiflis'ten Türkiye'ye dönüş yolculuğunda yaşadığımız, benim tanımlamakta güçlük çektiğim olaylar yazmayı düşündüğüm değerlendirme yazısını Tiflis'ten Sarp'a "garip bir" yolculuk öyküsü olarak değiştirmeme neden oldu. Bu yolculuk öyküsünü biraz da bilinmeyen ya da bilindiği halde görmezlikten gelinen bazı gerçeklerin ilgililerce bilinmesi ya da biraz dikkate alınması yolunda bir mesaj oluşturur düşüncesiyle yazmak istedim.

\*\*\*

Tüm Gürcüler Dünya Kongresi'nin I. Forumu 16 Ekim 1994 pazar günü Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze, Patrik II. İlia, bakanlar, bazı sanatçılar ve davetlilerin katıldığı bir kokteyle sona eriyor. Biz, görüşme isteklerini geri çevirmeyerek iki gün daha kalmaya karar veriyoruz. Aslında ben sadece eşimin kararına uyuyorum. Doğrusunu söylemek gerekirse son iki gün için pek de gönüllü değilim. 8 Ekim'den beri kaldığımız Tabahmela, Tiflis'in yaylası sayılabilir. Oldukça yüksek ve kentten de bir hayli uzak. Forum programına bağlı olarak her sabah otobüslerle kente iniyor, akşam yemeğinden sonra gene otobüslerle Tabahmela'ya çıkıyoruz. Ama yükseklik farkı ve Tabahmela'nın serin havası sağlığımızı olumsuz yönde etkiliyor. Buna karşın eşimin görüşme isteklerini geri çevirememesini anlıyoruz ve kararına uyuyorum. Forum 16 Ekim'de sona erdiği için 17 Ekim'de Tabahmela'dan ayrılmak zorunda olduğumuz bildiriliyor. Ama

biz, iki gün daha nerede kalabileceğimizi bilmiyoruz. Evlere konuk edilme tekliflerini nezaket gereği geri çeviriyoruz. Bizi Gürcüstan'a davet eden kongre yetkilileri belli ki bizimle ilgili değiller. Kongre bittiğine göre biz ne zaman nasıl ülkemize döneceğiz ya da bundan sonra ne yapacağız hiçbir şey bilmiyoruz. Kimsenin de bir şey söylediği ya da sorduğu yok. Bu belirsizlikten dolayı kongrenin organizasyonu ile hiç ilgisi olmamasına karşın, çok değerli dostumuz sevgili Laşa Kikaleisvili devreye girerek bizi Acara Otel'i'ne yerleştiriyor ve ağırlıyor.

Acara Otel'i bizim için yabancı bir yer değil. Temmuz 1988'de bir grup arkadaşla burada kalmış ve keyifli günler geçirmiştik. Bu kez tam bir düş kırıklığına uğruyoruz. Yalnızca bir katı otel olarak kullanılan bina bizim için tanınmaz bir halde. Otelin öbür katlarında Abhazy'a'dan gelen mülteciler kalıyor. Bu insanlar, yaşadıkları acılara karşı duydukları tepkiyi belli ki otelin duvarlarından asansörüne kadar her yerine taşımışlar. Acara Otel'i'nde zaman zaman su akıyor. Ama bu genelde Tiflis'in sorunu. Sıcak su ise zaten hiçbir yerde yok. Otelin hemen karşısındaki alandan İstanbul'a kadar giden otobüsler kalkıyor. Gidip görevlilerle görüşüyoruz. Her gün 12.00'de otobüs kalktığını öğreniyor ve 19 Ekim çarşamba günü Türkiye'ye dönmeye karar veriyoruz.

İki günü, pazartesi ve salıyı keyifli ve verimli görüşmelerle geçiriyoruz. Programın çok değerli dostumuz ve "teyzemiz" Türkolog Lia Çlaidze düzenliyor. İlk gün, değişik Kafkas halklarından insanların birlikte kültürel etkinliklerde bulunduğu Kafkas Evi'ne konuk oluyoruz. Varlığı ve etkinlikleri bence ayrıca bir yazı konusu olabilecek bu kültür merkezinde Çeçen, Oset, Abhaz, Meshet, Azeri, Çerkes, Gürcü kültür insanlarıyla tanışıyoruz. Eşim Fahrettin Çiloğlu Kafkas Evi'nin yöneticisi ya-



zar ve öğretim üyesi Naira Gelaşvili ile söyleşi yapıyor. Ertesi gün Doğu Bilimleri Enstitüsü'nü ziyaret ediyoruz. Burada Türkologlarla yaptığımız sohbette, **çveneburi** dergisinin enstitüde ilgiyle izlendiğine tanık oluyor ve bundan büyük keyif alıyoruz. Sonra Tiflis Üniversitesi'nin dekanlarından, başarılı bir Türk dili ve edebiyatı uzmanı olan İrine Gotsiridze'yi üniversitedeki odasında ziyaret ediyoruz. Türkçeyi son derece iyi bilen İrine Gotsiridze, ünlü Türk şair ve yazarlarından yaptığı alıntılarla süslediği doyumsuz sohbetiyle kısa bir süre için kendimizi İstanbul'da hissetmemize neden oluyor. Bu iki keyifli gün çabucak bitiyor. Ve bizi Gürcüstan'ın toplumsal ve ekonomik gerçekliğiyle yüzyüze getiren çarşamba günü geliyor...

• • •

Çarşamba sabahı erkenden, bir Doğu Karadeniz firması olan "ÇİNEL" in bir otobüsünde yer ayırıyoruz. Bizi Trabzon'a götürecek olan otobüsün kalkmasından 45 dakika önce bir kez daha firmaya gidiyor ve yol ücretlerimizle birlikte pasaportlarımızı firma görevlisine veriyoruz. Otobüsün kalkacağı yere kadar bizi yolcu etmeye gelen dostlarımızla vedalaşıp onları gönderiyoruz. Hareket saatine on dakika kala yerlerimize oturmak için otobüse biniyoruz. Ayırtığımız koltuklara bıraktığımız küçük çantamızın hemen merdivenlerin başında durmasına önce bir anlam veremiyoruz. Koltuklarımızın da dolu olduğunu görünce bir yanlışlık olduğunu anlıyoruz. Yerlerimizde oturan kişilere durumu anlatmaya çalışıyoruz, ama nafiye. Adamlar bizi dinlemiyorlar bile. Kısa sürede aslında bir yanlışlık falan olmadığını, iki Azeri'nin durumun pekala ayırımında olduğu halde, "o gün Türkiye'ye gitmeleri gerektiği ve başka otobüs de olmadığı" için oturdukları yerden ne pahasına olursa olsun kalkmamaya kesin kararlı olduğunu anlıyoruz. Otobüsün sürücüsü dahil şirket yetkililerinden hiçbirisi usulsüz biçimde yerlerimizi işgal eden Azerileri otobüsten indiremiyor. Saatler önce biletlerimizi alarak yer ayırtığımız otobüsten bizim bavullarımız indiriliyor, iki Azeri'nin de içinde bulunduğu otobüs saat 13:00'te hareket ediyor. Sağanak halinde başlayan ve gittikçe hızlanan yağmurun altında bavullarımızla kalakalıyoruz. Orada tesadüfen karşılaştığımız Türkiyeli mühendislik öğrencisi Dindar'ın, şirket yetkililerinin bize yardımcı olmaları için harcadığı çabada söz etmeden geçemeyeceğim. Bir süre sonra ÇİNEL'in ikinci bir otobüs kaldıracağı açıklanıyor. Bu ha-

ber bizim kadar, bir önceki otobüste yer bulamadığı için bekleyen birkaç kişiyi de sevindiriyor. Firmanın Tiflisli çalışanı, eşimin Türkiyeli Gürcü olduğunu ve Tiflis'e kongre için davetli olarak geldiğini öğrenince, bizi elinden geldiğince ağırlıyor. Şirketin bürosunda kahve içiyor, sohbet ediyoruz. Bu hava moralimizi biraz yükseltiyor. Gene de çekilmez olacağını tahmin ettiğimiz karayolu yolculuğuna bir an önce çıkmak için sabırsızlanıyoruz. Derken beklenen otobüs geliyor. Otobüse biner binmez arka koltukların kaldırılmış olması ilğimizi çekiyor. Ama, otobüsün arka kısmının tamamen boş olmasına karşın bavullarımızı koridora koymamız isteniyor. Ve saat 14:00'te yolculuğumuz başlıyor. "ÇİNEL" in ikinci otobüsünde yalnızca on kadar yolcu var...

Hareketimizden on dakika sonra, sürücümüz kısa bir süre için bir yere uğrayacağımızı ve oradan bir miktar mal alacağımızı açıklıyor. Açıklamasını sigara fabrikasında çalışan birkaç işçinin üretilen sigaralardan bir kısmını gizlice Batum'a kaçırmak istediklerini, kendilerinin de yolcu az olduğu için maliyeti kırmak uğruna malı taşımaya razı olduklarını belirterek tamamlıyor. Otobüsümüz daha Tiflis kentinden çıkmadan hemen yolun kenarında ama büyükçe bakımsız bir alanın ortasında bulunan bir binanın önünde duruyor. Sözde yolcu otobüsü olan araca sigara kolileri yüklenmeye başlıyor. İlk koliyi gördüğümüzde sürücümüzün açıklamasının gerçekte hiçbir ilgisi olmadığını anlıyoruz. Çünkü sigara kolilerinin üzerindeki markalar bizim yakından tanıdığımız Amerikan sigaraları markaları. Pall Mal, Marlboro ve LM. Yaklaşık 40-45 dakika süren yükleme işlemi sırasında sayısız özel araç gelerek koli koli Amerikan sigarası yüklüyorlar. Bu arada bazı araçlara ellerinde telsizler olan adamlar eşlik ediyor. En çarpıcı olanı da eski Sovyet yönetimi sırasında devlet aracı olduğu anlaşılan zırlı resmi bir aracın da o depodan sigara kolileri yükleyerek ayrılması oluyor. Yükleme işi bitince, otobüse toplam 290 koli sigara yüklendiğini öğreniyoruz. İçerinin havası gittikçe ağırlaşıyor. Kolilerin görünmemesi için perdeler kapatılıyor. Bizim de aslında yolcu olmadığımızı ve birer perde olduğumuzu anlıyoruz.

Saat 16:00'da yeniden yola çıkıyoruz. Otobüsümüz yükü nedeniyle en küçük çukuru geçerken bile zorlanıyor. Bize bordo renkli bir Lada Samara yol gösteriyor. Otobüste bir de misafirimiz var: "Refakatçi". Sigaraları götürmekten sorumlu bu kişi, yataktan yeni



kalkmış gibi bir izlenim veriyor. 50 yaşlarında, göbekli, traşsız, yıpranmış ve kirli giysili. Eşofmanın altında oldukça kirli çorapları ve plastik terlikleriyle çok itici bir tip. Hemen kapının dibindeki koltukta oturuyor. Daha beş dakika yol almadan kent in oldukça işlek caddesinde siyah bir Lada Samara tarafından durduruluyor: "Polis". Biri resmi, biri sivil giysili iki görevli otobüse biniyor. Sivil olan ve önce binen içeri girer girmez kolileri götürüyor doğal olarak. Yüz ifadesi suçluyu yakalamış gibi. Gayet soğuk ve ciddi bir edayla pasaportları istiyor. Ama yalnızca Gürcüstan vatandaşlarının pasaportlarıyla ilgileniyor. Bizimkilere bakmıyor bile. Ciddi bir şeyler olacağını düşünüyoruz. "Refakatçi" ve sürücümüz siyah otoyola gidiyorlar. Kısa bir süre sonra sürücümüz geri geliyor ama huzursuz, hatta biraz panikte. "Refakatçi" otoyola biniyor ve on dakika sonra iniyor. Hiçbir şey olmamış gibi geri geliyor. Bir açıklama yapmak gereği duymadan, sürücümüze: "get, get" diyor. Yola çıkıyoruz. Yolculardan biri, polislerin otobüse sigara yüklenirken gördüklerini ve burada özel olarak beklediklerini söylüyor. Doğu Karadenizli sürücümüz "refakatçi"ye "Bico, ramdeni dolari verdin?" diye soruyor. Hiç para vermediğini söyleyen "refakatçi", "bunlar KG-B'nin çocukları" diye açıklama yapıyor.

Sürücümüz bu olaydan sonra biraz sinirli, tereddütle sürüyor aracı. "Refakatçi" şoföre hem güven vermek, hem de öndeki bordo Lada'yı izlemesini sağlamak için arada bir "get, get.." diyor. "Refakatçi", belki de bildiği bu tek Türkçe sözcüğü yol boyunca sık sık yineliyor.

Bordo Lada'yı izleyerek Kutaisi'ye doğru yol alıyoruz. Doğal güzelliği hayran kalıyoruz. Hava karamaya başladığı sırada bordo Lada'ya, üzerine ışıklı sinyal aracını koyarak polis otosu görünümü veriyorlar. Böylece zaman zaman iyice şiddetlenen yağmur altında saatlerce yol alıyoruz. "Eskort"un eşliğinde kendimizi güvenlikte mi hissetmeliyiz, yoksa bir başka mafyanın saklısına uğrayabileceğimiz düşüncesiyle korkuya mı kapılmadık, bilemiyoruz. Ama ne olursa olsun, bir kaçakçılığa paravan olarak kullanılıyor olmaktan büyük bir sıkıntı duyuyoruz.

Kutaisi'den hızla geçerken "eskorumuz" değişiyor: Lada Samara'nın yerini beyaz bir Volga alıyor. Ama bu değişiklik yalnızca arabayla sınırlı kalıyor. Çünkü beyaz Volga'nın içindeki silahlı adamlar, otobüsümüze kolileri yükleyen ve önceki "eskoruta" bulunan adamlar gene. Artık onları tanıyoruz. Kutaisi çıkışında

polis tarafından durduruluyoruz. Olanca şiddetle yağın yağmur altında "refakatçi" ve sürücümüz polislerin yanına gidiyor. Az sonra dönüyorlar. Orada bir süre beklememiz gerektiğini söylüyorlar. Nedeni "kaçak"lar. Önce ne olduğunu anlayamıyoruz. Sonra yolda soyguncuların olduğu ve kısa bir süre önce soygun yaptıkları, bu nedenle yolun güvenli olmadığı, ancak dört beş arabalık bir konvoy oluştuğunda, gerçek bir eskort eşliğinde güvenli bir biçimde yola çıkabileceğimiz açıklanıyor. Bu sırada bir geliş bir gidiş olan yolun karşı şeritinden sürekli arabalar geçiyor. Herhalde kaçaklar yalnızca bizim gideceğimiz şeritte soygun yapıyorlar diye şakalaşılıyor eşimle. Artık bizim de sınırlarımız gevşemiş durumda. Beş altı araçlık bir konvoy oluşunca gerçek bir eskort eşliğinde yola çıkıyoruz. Beyaz Volga da arkamızda. Bir süre sonra beyaz Volga gene gerçek eskortun yerini alıyor. Ve Acara sınırına geliyoruz.

Bir süre Acara sınırında bekletiliyoruz. Artık gece yarısı.. Yaklaşık on saattir otobüsten hiç indirilmedik. Yol boyunca ne ihtiyaç molası, ne de dinlenme...

Acara sınırında bekletildiğimiz yerde park etmiş birkaç İkarus var. İç ışıklar yanıyor. Otobüslerin içindeki adamlar içki içiyorlar. Yaklaşık yarım saat sonra arkamızda bekleyen İkaruslardan biri ile birlikte Acara polisi eşliğinde yeniden yola çıkıyoruz. Acara polis otosu sigara yüklü otobüsümüze Batum'un içine kadar götürüyor. Bir ara sokakta bizden ayrılıyor. Kentin kenar mahallelerinde, otobüsün neredeyse geçemeyeceği kadar dar ve son derece bozuk toprak yollarda dolaşıyoruz. Bazen, tam bir caddeye çıkmak üzere iken, geçip gitmekte olan bir polis otosu görüyor ve ondan kaçmak için yeniden berbat yollara dalıyoruz. Sonunda sigaraların boşaltılacağı depoya ulaşıyoruz. Deponun kapısı açılıyor ve daha ilk koliler indirilirken "refakatçi" otobüs sahibine anlaşlıkları parayı verip, bir süredir sahte eskortumuz olan beyaz Volga'ya binip uzaklaşıyor. Sigaralar otobüsten indirilirken bir şeylerin sonuna geldiğimizi düşünüyoruz. En çok 1-1,5 saat sonra Türkiye'de olacağız, bu bezdirici yolculuk da sona erecek. Bu düşüncelerle yeniden yola çıkıyoruz. Doğu Karadenizli sürücümüz yüksek sesle söyleniyor: "Vay be, ne para... Halk açlıktan ölüyor bazılar ne biçim götürüyor. Bu halk ölmüş de ağlayana yok. Bu memleket nasıl adam olur ki..."

Gürcüstan gümrüğüne girdiğimizde yeni bir günün ilk saatlerini yaşıyoruz. Gümrük işlem-



lerine başlanıyor. Gürcü gümrük yetkilileri önce bir deklarasyon doldurmanızı istiyorlar. Bunun için de 1 dolar alıyorlar. Doldurulmak üzere bize verilen deklarasyonu alıyoruz. Ama hiç bir şey anlamıyoruz. Çünkü bütün yazılar Rusça. Nasıl dolduracağımızı anlamaya çalışırken, Trabzon'a giden Gürcü kadınlardan biri bunun önemsiz olduğunu, zaten bir daha bunu kimsenin sormayacağını söylüyor. Biz de deklarasyonu katlayıp cebimize koyuyoruz. Pasaport kayıtları için de ayrıca 1.000 manet ödüyoruz. Pasaportumuzdaki "NO FEE" damgası sayesinde ayrıca 10'ar dolar ödemekten kurtuluyoruz. Bizi Gürcüstan'a davet edenlerin geri dönüş yolculuğu sırasında bize lütfetdikleri tek kolaylık da bu oluyor.

Paralı işlemleri hızla yürüten gümrük memurları bir süre sonra görünmez oluyorlar. Gümrük kontrolde öylece kalakalıyoruz. Dakikalar geçiyor, ne gelen var ne giden. Neyi ya da kimi ne için ve ne kadar bekleyeceğiz? Bunları sorabilecek tek bir kişi bile yok ortalıkta. Bir süre daha bekleyip otobüsten iniyor ve ne olup bittiğini öğrenebileceğimiz birilerini aramaya başlıyoruz. Bu arada yan açık bir kapıdan içeri baktığımızda pasaportlarımızı bir masanın üzerinde gelişigüzel atılmış durumda görüyoruz. Ciddiyetsizlikten ötürü şaşkınlık içindeyiz. Ya pasaportlarımız kaybolursa... Pasaportlarımızı alıyoruz. Çıkış damgasının da vurulduğunu, kısacası bütün işlemlerimizin tamamlanmış olduğunu görüyoruz. Şaşkınlığımız bir kat daha artıyor. Peki ama neden gitmiyoruz? Otobüse dönüyoruz. Bir saat kadar daha bekledikten sonra yeniden birilerini bulabilmek için girişimde bulunuyoruz. İnanılmaz bir durum. Gümrük sanki terk edilmiş gibi. Görevli bir kişi bulmak için girip çıkmadığımız yer kalmıyor. Başka zaman ve koşullarda girmeye cesaret edemeyeceğimiz mekânlara giriyor, sert biçimde kapılara, duvarlara vuruyoruz. Sonunda karşımıza kendilerini "asıl sorumlu olmayan" kişi olarak tanıtan insanlar çıkıyor. Bizi orada gerekçesiz saatlerce bekleten tüm görevlilerle zaman zaman sertleşerek tartışıyoruz. İnanılmaz bir soğuk var. Yaklaşık üç saattir tümüyle korumasız açık bir mekandayız. Burası Gürcüstan gümrüğü... Yakaladığımız görevlilerle yaptığımız tartışmaların giderek sertleşmesi üzerine bir görevli birileriyle görüşmeye gidiyor. Döndüğünde araçları Türkiye sınırına kadar eskort eşliğinde götürmeleri gerektiği, oysa yeterli eskortları olmadığı için beş-altı araçlık konvoyların oluşmasını beklemek zorunda oldukları için bizi beklettiklerini söylüyor. Bu

nedenle yeni araçlar gelinceye kadar beklememiz gerekiyor.

İşte tam bu sırada Tiflis'ten 13:00'te kalkan, bizim yer ayırtığımız halde binemediğimiz otobüsün de orada bekletilmekte olduğunu öğreniyoruz. Üstelik bekletilen başka araçların da bulunduğu haberini alıyoruz. Bunun kabul edilemez bir uygulama olduğunu söyleyerek yeniden itirazlarda bulunuyoruz. Israrlı taleplerimiz üzerine bir görevli gene birileriyle görüşmeye gidiyor ve geri geliyor. Bu kez, Türk sınırında yığılma olduğunu ve bu nedenle Türk gümrüğünün araçları bekletmelerini istediklerini söylüyor. Bunun mümkün olmadığını, çünkü Türkiye'ye Sarp kapısından yalnızca bu yolla geçiş yapılabildiğini, buradaki araçların da zaten dört saate yakın bir süredir bekletildiğini ve tek bir araç bile gönderilmediğini söylüyor. Tartışmalar şiddetlenerek kesintisiz hale geliyor. Biz eğer, Türkiye tarafında bir yığılma varsa bunun Türkiye'nin sorunu olduğunu, mutlaka beklememiz gerekirse orada beklemeyi tercih edeceğimizi ifade ediyoruz. Bu arada otobüstümüzdeki "deneyimli yolcular" bütün bu bahanelerin uydurma olduğunu, resmen rüşvet almak için orada bekletildiğimizi, dolar vermedikçe oradan çıkamayacağımızı söylüyorlar. Ama başka bir tepkileri de olmuyor. Başından beri tek kelime söylemeden koltuklarda yatıp uyuyorlar. Gürcüstan gümrüğünden çıkabilmek için tam beş saat mücadele veriyoruz. Eşim, sınırlarının iyice gerildiği bir sırada, Türkiye'ye döndükten sonra ilk işinin Gürcüstan yetkililerine birer faks çekerek bu rezaleti protesto etmek olacağını söylüyor. İşte tam bu noktada hava iyice gerginleşiyor. Gümrük memurlarından biri biraz da çaresizlik içinde aslında kendilerinin yapmaları gerekeni yaptıklarını ve onlarla ilgili hiç bir problem olmasına karşın polisin çıkış izni vermediğini, bunu da her zaman yaptıklarını söylüyor. O zaman biz de en yetkili polis şefi kimse onunla görüşme talebinde bulunuyoruz. Az sonra polis şefi adeta terör estirir gibi biniyor otobüstümüze. Kendisiyle görüşmek isteyen kim olduğunu soruyor bağırarak. Eşimle birlikte iniyorlar otobüsten. Konuşmalarını anlayamıyorum, ama çok sert tartıştıkları, polis şefinin karşısındakini ürkütmeyi amaçladığı çok belli olan kaba davranışlarından anlaşılıyor. Ciddi biçimde edişeleniyorum. Eşimin yanına giderek onu otobüse binmesi için ikna ediyorum. Polis şefi de gidiyor. Bir iki dakika sonra kapılar açılıyor. Biraz rahatlıyoruz. Gümrükten çıkarken deneyimli yolcular, bi-



zim sayemizde 10'ar dolar vermekten kurtulduklarını söylüyorlar. Şimdi sıra 500 metrelik bir yolu polis otosu eşliğinde geçerek Türkiye gümrüğüne girmeye geliyor.

Bizi Türkiye gümrüğüne götürecek olan 154 no'lu polis otosu park noktasından hareket ederek otobüsün yanına geliyor. Sürücümüzü çağırıyorlar. Ve resmen otobüsteki insanlardan dolar istiyorlar. Rüşvetin böylesine açık biçimde alındığına ilk kez ve belki de son kez tanık oluyoruz. Otobüsün içinde bir miktar para toplanıyor. Bizden almıyorlar. Sürücü götürüp paraları polis otosunun içindeki resmi giysili polislere veriyor. Polisler parayı sayıyor ve sonra geri veriyorlar. Rüşveti az buluyorlar. Polis otosu bizi götürmekten vazgeçip geldiği noktaya dönüyor. Bir süre sonra yeniden otobüsümüzün yanına gelip sürücümüzle konuşuyor. İkinci kez verilen parayı

da yeterli bulmayarak bir kez daha geri dönüyorlar. Üçüncü kez para toplanıyor. Evet resmi aracın içindeki üniformalı polisler bu kez parayı yeterli buluyor ve kabul ediyorlar. İçlerinden biri gayet pişkin bir tavırla otobüsümüze biniyor. Bize iyi yolculuklar diliyor ve "bir daha rahatsız etmesinler" diye bize eşlik ediyor. Sonunda Gürcüstan gümrüğünden ayrılıyoruz.

Gürcüstan sınırını Rus askerler bekliyor ve son pasaport kontrolünü yapıyorlar. Pasaportlarımıza bakan asker bize Rusça bir şeyler soruyor, Rusça bilmemiz gerektiğini düşünüyor herhalde. Türkiye-Gürcüstan sınırında görev yaptığını göre, biz de onun Gürcüce ya da Türkçe bilmesi gerektiğini göstermek istiyoruz. Israrla Türkçe ve Gürcüce konuşuyoruz. Sonunda soru sormaktan vazgeçip Türkçe "tamam" diyor ve Türkiye'ye geçiyoruz. □



ÜN YE PARKE  
KERESTECİLİK SANAYİ  
VE TİCARET LTD. ŞTİ.

## ÜN YE PARKE KERESTECİLİK SANAYİ VE TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ

- |                 |          |
|-----------------|----------|
| * FIRINLI KAYIN | * MARLEY |
| * PARKE         | * ZİFT   |
| * SÜPÜRGELİK    | * CİLA   |

*Çevenebuilerin yeni yılını kutlar,  
esenlikler dileriz.*

Fabrika Satış Mağazası Tel: 420 39 80  
Adres: Alemdağ Cad. Çayırönü Mevkii No: 60 Y. Dudullu  
Fab. Tel: 0452 - 312 16 63 - 323 10 82 - 323 39 77 ÜN YE FAX: 323 55 43



# ai ia!..

N. Mustafa ÇELEBİ

8 Ekim 1994'te Tüm Gürcüler Dünya Kongresi I. Forumu'na katılmak üzere Türkiye'den işadamları, Kafkasya Müzik Topluluğu ve **çevnebur**i dergisi çevresinden oluşan yaklaşık 40 kişilik bir grup Gürcüstan'a gitti.

Gürcüstan'a iki yıl önce de bir arkadaşımın karayoluyla gitmiştim. 5 yıllık pasaportumda ilk vize SSCB vizesi. Son vize ise Gürcüstan Devleti tarafından verildi. Gruptaki dostlardan polis emeklisi Hayri Hayrioğlu bu değişiklikten çok etkilenmiş olacak ki, "Şükür bu günü de gördüm. Ölse gam yemem!" dedi.

Gürcüstan ve Türki cumhuriyetlere gidişte, başka ülkelere giderken ödenmesi gereken 100 dolar yerine 25 dolar ödeniyormuş konut fonuna. Bunu da Atatürk Havalimanında öğrendim. Uçağımız Trabzon'da yakıt ikmali yaptığı için hareket saatimizden 6 saat sonra Tiflis havalimanına inebildik. Tiflis'te kaldığımız sürece Tabahmela'da ağırlandık. Burası eskiden devlet görevlilerinin dinlenme tesisiymiş. Oldukça güzel manzarası ve sıcak suyu ile kalmak için Tiflis'in en uygun yeri. Tabahmela dinlenme tesisinin bahçesi, Forum'a katılmak için dünyanın dört bir yanından gelen davetlilerin yaşadıkları ülkelerin bayraklarıyla donatılmış. Geleli yalnızca bir gün olmasına karşın Türk Bayrağını özlemişiz. Hemen bayrağımızı yanındaki Gürcüstan bayrağı ile birlikte görüntüledik.

Gürcüstan, Türkiye'yi yardım aldığı ülkeler arasında en önemli ülke olarak kabul ediyor. Gürcüler, Türkiye'nin yardımlarını çok önemli ve anlamlı buluyorlar.

Türkiye'ye yaklaşık 120 yıl önce göç etmiş Gürcüleri ise, Türkiye-Gürcüstan dostluk ve işbirliğinin gelişmesinde dostluk elçileri olarak görüyorlar. Türkiye'den Refaittin Şahin, Hasan Ekinci, Hasan Fehmi Güneş, Ahmet Altun gibi isimleri biliyor ve tanıyorlar.

Tiflis'in ortasından geçen Kura Irmağı, kentin güzelliğine güzellik katıyor. Kartlis Deda, elinde tuttuğu kılıç ve şarap kabıyla Tiflis'e hakim bir tepeden her gün ve her an kenti izliyor. Tiflis, şaşaalı günler yaşamış. Tiyatrolar, müzeler, konser salonları, opera ve filarmoni binaları, en çok da ibadet edilen yerleri ile bu

zor günlerde bile o günlerden mesajlar veriyor. Tiflis'te kiliseler, havralar ve camiler (sünni camileri, alevi camileri) hepsi birarada. Hatta yeni doğana ağlayan, ölene sevinen insanlar... Bu kadar çok inancı olan bir millet çok azdır sanırım. Etkinlikler sırasında çeşitli yerlerde ve zamanlarda konserler veren Kafkasya Müzik topluluğu çok büyük beğeni topladı. 19. yüzyılda yaşayan ünlü Gürcü yazar ve düşünür Niko Nikoladze'nin torunu Niko Nikoladze, Forum'a ve Forum'dan bir iki gün önce yapılan, dedesinin doğumunun 150. yılı jübilesine katılmak için Fransa'dan gelmişti. Formun açılış töreninde kürsüye davet edildiğinde salonda inanılmaz bir alkış tufanı koptu. Torun Niko Nikoladze, konuşmasının başında, Gürcüce öğrenirken karşılaşılan ilk iki sözcüğü tekrarlamak istedi: "ai, ia". Ama bu sözcüğü tamamladığında huçkırklara boğuldu. Gözyaşları ve inanılmaz alkışlarla konuşmasını tamamlayamadan ayrıldı kürsüden.

Türkiye'den gelenlerin açtığı, 4 fırının da bulunduğu pazar yerlerini gezdim. Tiflis'in pazarlarında Türkiye'den gelen mallar hakim. Yatırım için Gürcüstan cennet adeta. 800 milyonu olan orada istediği yatırımı yapar, para da kazanır, zengin olur. Gürcüstan'ın ekonomik durumu oldukça kötü. Fabrikaların tamamı durmuş. Üretim sıfır. Rusya, "giderken" her şeyi götürmüş. Abhazya'daki savaş da ülkeyi ekonomik yönden iyice çökertmiş.

Döneceğim gün cebimde 10 dolar kalmıştı. Kaldığımız binanın çıkışında, 40-45 yaşlarında çok düşünceli görünen bir bayanla karşılaştım. Zor durumlarda olduğu her halinden anlaşılıyordu. Kendisine 1 dolar bağışlayıp bağışlayamayacağımı sordum. "Olur," dedi. Doları eline aldığı anda gözleri buğulandı, bir damla gözyaşı doların üzerine düştü. Ne iş yaptığını sormak geçti içimden. "Doktorum," dedi... Bir doktora 1 dolar bağışlamışım... 1 dolar, yani 1 milyon Japon, yani bir maaş. Onun için için öne geçiydi.

Dedelerimiz göç edeli 120 yıl oluyor. Eski günleri bilmem, ama bugün şanslı olduğumuzu düşünüyorum. □



# Saingilo'dan Bir Göç Hikâyesi

Arslan LAÇİNBALA\*

Aliâbad tarafından 40 arabalık bir kafile oluşturarak yola çıkan Gürcüler, 27 Haziran 1869 günü sabahleyin Koroğan'a vardılar: Koroğan köyünün ahalisi de aynen Aliâbad'dan ve öteki bölgelerden gelen gibi Saingilo Gürcüsü idiler. O tarihte Koroğan Gürcüleri henüz Müslümanlaşmamış, Hıristiyan İngilolarandı. Köyün kilisesinde Kahi Hıristiyan Saingilo Gürcülerinden Dimitri Canaşvili adında bir papaz görev yapmaktaydı. Bu papaz çok okumuş alim ve zeki birisiydi. Göç etmek üzere oluşan kafilede bulunan Aliâbadlı, Marsanlı, Yengiyanlı, Kandaklı Saingilo Gürcülerini toplayıp, onlara şöyle yalvardı:

Ne olur vatanınızı bırakıp bilmediğiniz uzak diyarlara gitmeyin. Hıristiyan olmanız için hiç kimse sizi zorlamayacak. Gürcü olduğunuz için Rus çarı ve onun Kafkasya'daki valileri elbette sizin Hıristiyan olmanızı isterler. Ama zorla değil, kendi isteğinizle Hıristiyan olmanızı isterler. Eğer sizi Hıristiyanlığı kabul etmeniz için zorlayan olursa bana haber verin.

Ben hemen Tiflis'e gidip, durumu valilere anlatırım. Bilmediğiniz ülkeye gitmeyin. Gürcüler vatanını terk etmez. Ben bir saate kadar geri gelirim. Siz aranızda konuşup kararınızı bana bildirin...

Dimitri Canaşvili bir saat sonra döndüğünde, kafilelerin olduğu yerde kimsecikleri bulamadı. Onlar çoktan tanımadıkları insanların yaşadığı, bilmedikleri ülkeye doğru yolu tutmuşlardı. Kendilerini nelerin beklediğini bilmedikleri bir meçhule doğru yola çıkıp ufukta kaybolmuşlardı.

Dimitri Canaşvili, bu olayı kaleme alarak, Şubat 1870 tarihinde, o zamanlar yayımlanmakta olan **Droeba** adlı Gürcüce gazetede yayımladı.□

\*Arslan LAÇİNBALA, o devirde Aliâbad'dan göç eden Saingilo Gürcülerinden Alibey oğlu, Şaban oğlu, Ali oğlu İnglo Gürcülerinin tonunu.

## Bir Saingilo Şarkısı\*

Յահյ Յահյ ցիյնո  
Եսօօ ցօցօհյնո  
Ճօսհեօն օրօօ  
Ճօց օյօյրն Յօօօօ  
Յյրն շօնօյց ճր Յեօնօ  
Եյմօ ցօրօյ Յօօօօ

Haçu haçu tsheno  
Sait gagaçeno  
Alazani didia  
Şig beberi hkidia  
Puri vthove ar maçama  
Cemo tsodva hkidia

\* Bu şarkı Balabey oğlu, 1295 (1880) doğumlu Şaban Laçınbala tarafından zaman zaman söylenirdi. Bir rastlantı sonucu, Aliâbad'da bâlâ söylendiğini duydum ve bu nedenle yazdım.





**YENİCE**  
YAPI ÜRÜNLERİ SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.

**ÖNCE YENİCE YAPAR, SONRA DİĞERLERİ...**

- \* **YENİCE LÜX METAL  
BANYO AKSESUARLARI**
- \* **YENİCE DUROPLAST  
MELAMİN AKSESUARLARI**
- \* **MELAMİN KLOZET  
KAPAKLARI**
- \* **YENİCE REZERVUAR  
İÇ TAKIMLARI (TSEK Belgeli)**
- \* **YENİCE FLEXİPLE KROM  
NİKEL HORTUMLARI**

**Merkez Satış Müdürlüğü:**

Atatürk Cad. Merdivenköy Yolu  
Sk. No: 39 Küçükbakkalköy-İST.  
Tel: (0216) 380 70 74  
Fax: (0216) 380 69 99

**Ankara Bölge Müdürlüğü:**

Rüzgarlı Celal Atık Sk. No: 4/32  
Köseoğlu İş Hanı Ulus-ANKARA  
Tel: (0312) 324 24 99  
Fax: (0312) 324 24 99

**İzmir Bölge Müdürlüğü:**

Gaziler Cad. Batı İş Merkezi  
No: 367/F Yenisehir-İZMİR  
Tel: (0232) 459 69 10  
Tel-Fax: (0232) 457 16 57

**İMES SAN. SİTESİ A BLOK 104 SK. NO: 14-39 DUDULLU-İSTANBUL  
TEL: (0216) 364 39 29 - 364 39 58 FAX: (0216) 364 39 58**



# Bir Mektup

Arslan LAÇINBALA

Jül Sezar'ın üç kelimelik bir sözü vardır: "Veni, Vidi, Vici". Yani, "Geldim, gördüm, yendim". Ben ise, gittim, gördüm, öğrendim. Hiç aklımda yoktu gitmek. Yılmaz telefon etti. Bazı işadamlarıyla iş kurmak için gideceklerini, beni de götürmek istediğini söyledi. Zaten pasaportum hazır. Yeşil pasaport almıştım. 30 günlük vize aldık. Huduttan geçer geçmez kapkaççılarla tanıştık. Bizden 10'ardolar istediler. Mükemmel Türkçe konuşuyorlardı. Ben de onlarla Gürcüce konuştum. Bana "Gürcüceyi nereden öğrendin?" diye sordular. Ben de İngilo Gürcüsüyüm dedim. Gvari sordular, ben de söyledim. Kendisi Memişisi imiş. Yani Laz, belli. Biz para kapıtmadık. Sonra Mafyabaşı Aslan Abaşidze'nin damadı Temuri ile tanıştık. Adam tam bir Köroğlu hayatı yaşıyor. Elinde koca bir antika kılıç. Gelenden geçenden haraç alıyor. Tıpkı Deli Dumrul gibi. Etrafında kalaşnikoflu adamlar. Kuş bile uçurtmuyorlar. Adamın altında Mercedes araba. Oğlunu İngiltere'de okutuyor. Çocuk tamamen İngiliz terbiyesine adapte olmuş, Gürcülükten çıkmış.

Oradan Batum'a geçtik. Nodar adında bir adamın evine misafir olduk. Adam denizcilikten emekli. Evi gayet güzel. Ama yemekler pek ahım şahım değil. Sabahtan çorba yerine rakıya başlıyor. Evde hela diye bir bölüm yok. Hela evin dışında bir yerde. Üstelik temizlik görmemiş. Hela da su da yok. Rakı şişeleriyle su alıyorsun yanına. Nodar'ın dedeleri Hemşinliymiş. Karısının dedeleri de Ardeşen'den gitme Laz. Ardeşen'de amcalarının çocukları varmış.

Batum'da bir yere gidip yemek yedik. Et yemedik. Zira her taraf domuz eti dolu. Oradan Kutaisi'ye doğru gittik. Yol boyunca polis rastladığı yerde 3 dolar, 5 dolar haraç topluyor. Bazen polis olduğumu söylüyor. O zaman ilgileniyorlar. Hele Gürcü olduğumu öğrenince daha da çok ilgileniyorlar. Daha sonra Kobuleti'ye, ardından da İmereti'ye gittik. İmereti'nin harika güzellikte kadınları, kızları var. Sanki dünyanın en güzel insanları. Harika bir tabiat güzelliği var. Bir bambu kamışının çapı 30 cm kadar. Kutaisi'de Caneri

adında bir polis komiserinin evinde misafir kaldık, harika insanlar. Karısı Çito o kadar iyi bir kadın ki, eşine az rastlanır. Kutaisi çok güzel bir şehir. Kiliseyi merak ettik, gidip baktık. Eski bir kiliseydi. Kutaisi'de iki gün kaldık. Bir adamla tanıştık. Adı Valiko. Ticaret yapıyor diye komünistler adamı 15 seneye mahkum etmişler. Bize altın bir şövalye yüzük satmaya kalktı. Almadık. Her taraf işsiz insanlarla dolu. Sokaklarda başıboş dolaşıyorlar. Fabrikalar durmuş, çalışmıyor. Rus gavuru 200 sene sömürmüş. Bol bol fabrikalar yapmış, demiryolu döşemiş. Ama, adamları çalıştırmış, malları trenle Rusya'ya taşımış. Öyle bir sömürmüş ki, hiç sorma. Şimdiyse fabrikalar bombos. Ekmek karneyle. Yollarda Türkiye'den gitme bisküvi gibi şeyler, tabure benzeri sehpanın üzerinde satılıyor. Her taraf domuz sürüsü. Yoldan kaçmıyorlar. Araba mı geçiyor, tren mi, umurlarında değil.

Tiflis çok güzel bir şehir. Orada İlia'nın evinde kaldık. Sabah metroyla otogara gidip, otobüsle Aliâbad'a doğru yola çıktık. Aliâbad'da İlia'nın kayınbiraderi Allahverdi'nin evine gittik. Oğlu Tengiz'le birlikte İlia da geldi. Orada herkes Gürcü ve Gürcüce konuşuyorlar. 200 yıllık Gürcü köyü, tarihi belli, geçmişi belli. Çok candan insanları var. Diğer akrabalarla tanıştık. Bir de köy okulunun ta-

## çveneburi

*Abdullah ve Seyhan  
 Zorlu (Zoidze) çiftinin  
 kızları Tamar'ın  
 doğumunu kutlar, Zorlu ailesine  
 mutluluklar diler.*

*Giagimarcos Tamar*



rih öğretmeniyle tanıştık. 70 yaşlarında bir adam. Köyde üç beş kişi camiye devam ediyor. Onlara "Gürcü müsünüz?" diye sordüğümde, "Uy allah etmesun, biz Müslümanız" dediler. Ben de Müslümanım, Gürcüyüm. Bütün bu vasıflarımla iftihar ederim dedim. Sonra peygamber efendimiz demiş ki dedim, "kim babasından başka bir nesep tutarsa, küfür etmiş olur, her kim ki mensubu bulunduğu kavimden başka bir kavime sahip çıkarsa cehennemde durağını hazırlasın". Zira kişi kavimini sevmekle kınanmaz dedim. Tabii adamlar bundan bihaber. Üç kulhü, bir elhamdan başka bir şey bildikleri yok.

Dedemin halasının kızı Şirin Hala ile karşılaştık. Kadına, gelinleri döve döve, zorla Türkçe öğretmişler. Ben onunla Gürcüce konuştum. Tabii gelinler bana soğuk durdular. Orada Abulaşvili'lerden Sabir adında biriyle tanıştım. İki karılı bir adam. Karılarından biri Somehi imiş ve iki çocuğuyla Bakü'de yaşıyormuş. Zakatala'da müzeyi gezdik. Orada Şeyh Şamil'in resmi ve kazanları var. Zakatala'ya geldiğinde o kazanlarda yemek yapmışlar. İlia, "Şeyh Şamil Zakatala'ya gelmedi, bir adım bile atmadı" dedi. 70 km uzaklıktaki dağları gösterdi ve "oradan aşağı inemedi"

dedi. Adam tarihçi, biliyordur.

Oraların harika bir iklimi ve toprağı var. Yeter ki tohum toprağı düşsün. Gaz tenekesi kadar karpuzlar. Domatesin bir tanesi 1,5 kg. Kavunları şeker gibi, her taraf bolluk bereket. Dünya aç kalsa Aliâbad aç kalmaz. Azerilerin toprağı olmadığından biraz Gürcü toprağı (Alazan ovası), biraz Ermenilerden, biraz Dağıstan'dan toprak vermişler. İngilo toprağı olduğu gibi onlara vermişler. Geri kalan çöl, ot bile bitmiyor.

Dönüşte Batum'da bir tatbikat gördük. Rus askerleri yapıyordu. O silah cayırtısını bir duysan. Adamlar su gibi mermi harcıyorlar. Karadeniz'e atılan top mermilerinin hesabı yok. Sanki Gürcülere gözdağı veriyorlar. Bir sefer kök saldılar oraya, çekilecekleri yok gibi. Yakında Çeçenlerin de tepelerine binecekler. Çok güçlü silahları var. Bir pundunu bulup şessiz sedasız biterecekler işlerini. Hasbulatov, Dudayev'e karşı cephe açmış. Bu bir taktik. Aynı Gamsahurdia ile Şevardnadze meselesinde olduğu gibi. Amerika nasıl Haiti'nin tepesine binecekse, bunlar da Çeçenlere aynısını yapacaklar. Her neyse, şimdilik yazacaklarım bu kadar. Allaha emanet ol...□

(Eylül 1994)

# TEZ DAĞITIM

## Koll. Şti.

Altın-tepe Aygaz Bayii

Elektirikli Ev aletleri

Bağdat Caddesi, No: 40/1, Altın-tepe - Küçükalya  
Tel.: (0216) 388 18 78 - 366 09 42



# Gürcü Atasözleri

- კონხს ცხვირი არ დუძღოს (Burun öpme-ye engel değil). İnsan herhangi bir şeyi yapmayı gerçekten istiyorsa ona hiçbir şeyin engel olamayacağını anlatır.
- ვაეავ შენ დროს, მიხვალ ჩემ დროს (İdim senin zamanında, gelirsin benim zamanıma). Bu atasözünü yaşlılar gençlere yönelik olarak söylerler; bir gün onların da kendileri gibi yaşlanacaklarını anlatmak isterler.
- ხარაღში არ ვეტევი ჩუვალში მფეკვენი (Harana sığmazken çuvala sokuyorlar). Aşırı onurlu kişilerin kendilerine yakıştıramadıkları durumla karşı karşıya bırakıldıkları zaman söyledikleri bir atasözüdür.
- დოღა ხარმა კა წებნაში თავი დაკარგვა (Boynuzsuz öküz boynuz ararken başından oldu).

- მეზობელს მუცელი თუ ეთკინა შენ სელისა მესისვა (Komşunun karnı ağrıdığında sen elinle karnını ovacaksın). Komşunun düştüğü duruma bir gün sen de düşebilirsin anlamında söylenir.
- ძველი გოდორი ჰერძია (Eski sepet tava-narasındadır).
- ენამა არ თქვას, გულმა ითუვის (Dil söylemezse yürek söyler).
- არც მარტმა გამახარა, არც აპრილმა (Ne Mart güldürdü, ne de Nisan). Nasıl gelmişse öyle gider anlamında kullanılan bir atasözüdür.

Derleyen: Nihal ÇELİK

Kaynak kişi: Haydar Çelik (TORNUHALILOĞLU) Doğum tarihi ve yeri: 1915, Karaçam Köyü, Geyve-Sakarya Ailesinin göç ettiği yer: Aşağı Maradit

# Gürcü Kocakarı Duaları

## სამართვილოს

შენ სამართვილო ჰა მიხვალ?  
სისხლი სხსქელათ  
სორცი სჩჩრელათ  
არ გაგამვეუ  
დაკჭრი ჩემ ბასრი დანითა  
ჩაქული ჩემ ვაღისა ქოთანში  
აგად უღეუ, აგაქოფქაღეუ  
იგოტან მღალ ქედზე  
აქ მიქცემ ქარსა და ხაავსა

## მთელი ტრავილის კოთხვა

იავ, თაავ, წარკე, ჰახეე  
რა ცლიკვიხოუ გველსავეო  
რას გევახოუ ხარსავეო  
მოიარე, შეიარე  
დახალავდა ქავსავეო

Derleyen: Fevzi ÇELEBİ (ÇELEBADZE)

Kaynak kişi: Şahzen Çelebi (Çelebadze); 1933 (1917), Düzcce; Ailesinin göç ettiği yer: Batum

## ხადლოველის დუა

შავი ძალი შავ დელქეა გუშვი  
მისი თვალი ტაქელი გავფუშქე და გუშვი

## თვალის დუა

ფუღუმ ფუღუმ გიცა  
თვალში რაცხა გქნა  
სამიგვეო მეგონა  
საწროხელი გქცა  
ექ ჩაელაფე სხვას მოგართამ

## ფეხის ტავილის დუა

სისხლი ჩექსა  
ქვა ქვაში ურგებოდა  
დაქცეხი გარგებოდა  
ჩემი კოთხვა ურგებოდა

## ძაღლის დუა

ღვეედ ღვეედ, იხხის ღვეედ  
ძაღლის ღვეედ, უულშუგელაშუ ეხედ.

## სირსვილის დუა

სირსვილი ენას ხნებდა, ქვა ქვაში  
რავლიქი ქვაში ფეკე არ გეისხნავს,  
ისეც სირსვილი ფეკე არ გეისხნავს.

Derleyen: Muammer YAMAN

Kaynak kişi: Ayşe Yaman; 1939; Hendek, Sakarya Ailesinin göç ettiği yer: Artvin, Murgul (1887)



# Beceriksiz F

Cemal Fahir KUTLU  
(Şota ŞANİDZE)

Yüzyılı aşkın bir süredir Türkiye'de yaşayan Gürcüler, kültürlerinden çok şey yitirmişlerdir. Ama konuşma dili en iyi korunan özelliklerinden biri olmuş. Öyle ki, Gürcü dilinde bulunmayan F ve I gibi harfler ya da sesler günlük konuşmalarımıza giremediği gibi yazı dilimize de girememiş. Buna Sakarya ilinin Kışlaçay köyünden bir mezar taşı örnek olarak gösterebiliriz.

Harun Kutlu  
Vepati 9-9-959  
Ruhuna Patiha

Patma Kutlu  
Vepati  
Ruhuna Patiha

...

Şive üzerine de şu örneği vermek isterim. Sakarya Vagon Fabrikası'nda çalışan bir hemşehrimiz arkadaşına dert yanar:  
- Yavu, pavrikada o kadar duzgun Türkçe konuşuyorum da gene da Gurci olduğumi anliyurler.□



## İREM TİCARET - İREM LIMITED COMPANIA İthalat ve İhracat Dahili Ticaret

*Gürcüstan Cumburiyeti ile  
yapılan ithalat, ihracat ve  
yatırımlar konusunda  
altı yıllık deneyimiyle  
hizmetinizde.*

**İstanbul** Tel: (0212) 527 68 52 Fax: (0212) 527 85 94  
**Tiflis** Tel: (8832) 38 70 40 - 38 95 85 **Batum** Tel: (88200) 32 846



# Kendi Kendine Gürcüce

## - IV -

Hazırlayan: **Fahrettin ÇILOĞLU**

(Meothe Gakvetili)

მეოთხე გაკვეთილი

Dördüncü Ders

### რამბო

დღეს დილით მამამ ადრე გაძღვინა და მოხრა: ადექი, ხანადიროთ წავიდეთ. შევიარადდით თოფებით, ხანადირო დანებით და გავუდექით გზას. ძალიც თან წავიყვებნეთ. როგორც კი შევედით ტყეში, ძაღლმა ნადირის კვალს მივგნო, მიჰყვა და კურდღელი წამოაგდო. მამამ ნება დამართო, პირველად მე შესროლა. ვესროლე და დაგპერი.

ძალი უეფით გამოუდგა და ძაღვ კურდღელი მოგვიბრუნა.

- შენ უკვე წამდვილი მონადირე ხარ, - მოხრა მამამ.

### SÖZCÜKLER

დღეს	bugün	ძაღლმა ნადირის	köpek avın
დილით	sabah(leyin)	კვალს მივგნო,	izini buldu,
დღეს დილით	bu sabah	მიჰყვა და...	izledi ve..
ადრე	erken	ძაღვ	çabuk, hemen
გაძღვინა	beni uyandırdı	კურდღელი	tavşan
ხანადიროდ	avlanmaya	წამოაგდო	(korkutup) kaçırdı
ადექი	kalk	ნება დამართო	bana izin verdi
წავიდეთ	gidelim	სროლა	ateş etmek
მოხრა	bana söyledi, dedi	ნება დამართო	önce ateş etmeme
შევიარადდით	silahlandık	პირველად შესროლა	izin verdi
თოფებით	tüfeklerle	პირველად	önce, ilk olarak
ხანადირო დანა	avcı bıçağı	ვესროლე	ateş ettim
გავუდექით გზას	yola koyulduk	დაგპერი	yaraladım
ცხადია	açıkça	უეფით	havlayarak
ძაღლი	köpek	უეფით გამოუდგა	havlayarak
თან	ile, beraberinde, yanında	მოგვიბრუნა	peşinden gitti
წავიყვებნეთ	götürdük	უკვე	yakalayıp getirdi
როგორც კი	ne zaman ki	წამდვილი	zaten
ტყეში შევედით	ormana girdik	მონადირე	gerçek
ტყე	orman	ხარ	avcı
შევედით	girdik	გული ხაბძეთ	sen ... sin
ნადირი	av, av hayvanı	ამყვხე	kalbim gururla
კვალს	iz		doldu



Gürcücedeki ad durumlarından biri araç durumudur (მოქმედებთი). Araç durumu -თი eki alır: თიფეობთი (tüfeklerle). Araç durum eki getirilen adların gövdesinde ya da bitiminde bazı fonetik değişiklikler olur. Gürcü dilinde cümlelerde araç durumundaki adlar yalın özne (გული ხაზდავით ამეკხო - kalbim gururla doldu) ya da belirteçimsi (zarfımsı) (დავით გამაღვიდა - sabahleyin beni uyandırdı) olabilir.

\*  
\* \* \*

"ყოფნა" (olmak) yardımcı eyleminin şimdiki zaman çekimi:

მე ვ - არ	ben ...im	ჩვენ ვ - არ - თ	biz ...iz
შენ ხ - არ	sen ...sin	თქვენ ხ - არ - თ	siz ...siniz
ის არა - ხ	o ...dur	ისინა არა - ხნ	onlar ...dır

Eylemlerin sonlarına getirilen -ა, -ხ, -თ ekleri, üçüncü kişi (ya da üçüncü özne kişi) olarak eylemi yapan kişiyi gösterir: გამაღვიდა ( o beni uyandırdı), ის არა-ხ (o ...dır), ის ნადირობ-ხ (o avlanıyor), ძაღლმა მიაგნ-თ (köpek buldu), მამამ შეაქ-თ (baba onu övdü).

Birinci tekil kişi olarak eylemi yapan özneyi (birinci nesne kişi) -მ öneki belirtir: მ-ათხრა (o bana söyledi), და-მ-აგადა (o beni bekletti); bu ek çoğulda -გგ'dir: მო-გგ-არბენინა (yakalayıp bize getirdi).

### ALİŞTIRMALAR

1. Aşağıdaki cümleleri Gürcüceye çeviriniz:

Ben senin çocuğum. Biz arkadaşız. Babam ve ben ormana girdik. Annem beni erken uyandırdı. Köpek tavşanı yakalayıp bana getirdi. Kalbim gururla doldu.

2. Yukarıda verilen teksti (ტექსტი) yazınız.

3. Aşağıdaki boşlukları tekste verilen uygun sözcüklerle doldurunuz:

..... მამან ადრე ..... ძაღლმა ..... კვალს.....  
 მაჰევა და ..... წამოაგდო. პარკულად მე .....  
 და დავკერი ..... ძაღლმა ..... კურდღელი .....  
 შენ უკვე ნამდვილი ..... ხარ, ..... მამამ.  
 მე გული ..... ამეკხო.



# Deda Ena

Hazırlayan: *Rüya ÖZKALKAN*

ძ \_\_\_\_\_ dz

მ \_\_\_\_\_ m



ძუბ	.....	at kuyruğu kılı	ომ	.....	şu
ძობა	.....	sütanne, hemşire	სამა	.....	üç
სობე	.....	damat	ძუბა	.....	meşe
დაბ	.....	dayı, amca	თმა	.....	saç
ძმა	.....	erkek kardeş	მხე	.....	tuzak
მამა	.....	baba	მხათა	.....	çuvaldız
დაბ	.....	dağ	ძაბა	.....	özel ad
ბე	.....	ben	ხეხე	.....	özel ad

აო ძუბ. ეს ძუბა, თუთ სობეს სობე.

ეს ხეთა თათა. ეს ძობის თათა. თუთის ხე თუთა ახა.

აო მამა. სამა ძუბა. ეს ძუბის ხე.

სამა ძუბის ხე დაბა. სობე მამის ძმა.

ეს დაბ უთა. ეს მამის მამათა. ხეხე სობეს მამა.

აო მთა. მხე თუთა. ძუბის მხე.

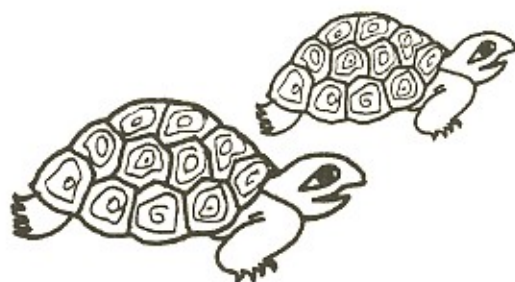


შ — ს

ძ — კ



მუშა	.....	cam
მუშა	.....	odun
შობა	.....	korku
შვილი	.....	özel isim
შობა	.....	özel isim
მუშა	.....	işçi
შობა	.....	uzun ekmek
კუ	.....	kaplumbağa
სოკო	.....	mantar (bitki)
კამა	.....	ayva
სკამი	.....	iskemle
კამა	.....	dereotu



და ორი კუ.

და მუშა, და ხაში შობა, შვილი შობის ძმა.  
 და შობა მუშა, მუშის მახე შობისა.  
 მუშა შობისა, და სოკო, ხუთი კამა. უთო თულისა.  
 და კამა, კამის სეს ასხა.  
 ოთახში ხუთი სკამი.

# Komble

Türkçesi: *Irine GOTSİRİDZE*

Bir zamanlar Komble diye anılan genç bir adam yaşarmış. Sabahtan akşama değin değnekleri yontar ve onları tavan arasında saklarmış. Bu nedenle de kimse onu adıyla anmaz, herkes ona Komble (çoban değneği yapan) dermiş.

Komble'nin iki koyundan başka hiçbir şeyi yokmuş. Koyunları sabahları erkenden otlatmaya gider, akşam olunca da

eve dönerlermiş. Günlerden birgün iki koyun otlığa giderken yolda bir tilki ile karşılaşmışlar.

- Siz kimin koyunlarısınız? diye sormuş tilki.

- Komble'nin, diye yanıtlamış koyunlar.

- Komble nasıl bir adamdır? diye gene sormuş tilki.

- Komble değnekleri yontup tavan

arasında saklar. Bizi yemeye kalkacak biri olursa değneği onun kafasına indirir, demiş koyunlar. Tilki;

- Ben sahibiniz Komble'den korktum sizi yemem, deyip sıvışmış.

Koyunlar yürümeye devam etmişler ama bu kez de bir ayı ile karşılaşmışlar. Ayı koyunlara;

- Siz kimin koyunlarısınız? diye sormuş.

- Komble'nin, demiş koyunlar.

Ayı gene sormuş;

- Komble nasıl bir adamdır?

- Komble, değnekleri yontar, onları tavan arasında saklar. Eğer bizi yemeye kalkan biri olursa değneği onun kafasına indirir, diye yanıtlamış koyun-







lar. Ayı da:

– Ben sahibiniz Komble'den korktum, deyip yoluna gitmiş.

Koyunlar yollarına devam ederken bu kez de kurtla karşılaşmışlar. Kurt:

– Siz kimin koyunlarısınız? diye sormuş.

– Komble'nin, demiş koyunlar.

– Komble nasıl biri? diye sormuş kurt.

– Komble değnekleri yontup tavan arasında saklar. Eğer bizi yemeye kalkacak biri olursa değneği onun kafasına indirir, diye yanıtlamış koyunlar.

Ama kurt:

– Ben sahibiniz Komble'den korkmam, demiş ve koyunların ikisini de yutmuş..

Akşam olunca Komble'nin gözleri yolda kalmış. Beklemiş beklemiş ama koyunları geri dönmemiş. Komble kalkıp tavan arasından büyükçe bir değnek indirip omuzuna koyarak koyulmuş yola. Bir süre sonra tilki ile karşılaşmış. Komble:

– Hey tilki koyunlarımı gördün mü, diye sormuş.

– Hayır, demiş tilki.

– Ağzını aç ve bana dişlerini göster, demiş Komble.

Tilki ağzını açıp dişlerini göstermiş. Ama dişlerinin arasında hiç koyun eti

yokmuş. Bunun üzerine Komble yoluna devam etmiş. Derken ayı ile karşılaşmış. Ona da sormuş:

– Hey ayı, koyunlarımı gördün mü?

– Hayır görmedim, demiş ayı.

– Aç ağzını da dişlerini göster bana demiş, Komble.

Ayı ağzını açıp dişlerini göstermiş Komble'ye. Ama onun da dişlerinin arasında koyun eti yokmuş. Komble gene yoluna devam etmiş. Bir süre sonra kurtla karşılaşmış.

– Hey kurt! Koyunlarımı gördün mü, diye seslenmiş. Kurt:

– Hayır görmedim, diye yanıtlamış onu. Komble de:

– Ağzını aç bana dişlerini göster, demiş.

Kurt ağzını açıp dişlerini göstermiş. Komble kurdun ağzına bakınca bir de ne görsün... Kurdun dişlerinin arasında koyun eti yok mu? Komble değneğini kaldırıp kurdun başına öyle bir vurmuş ki kurt can vermiş. Komble kurdun karnını yapıp koyunlarını kurtarmış. Sonra onları önüne katıp evinin yolunu tutmuş. Komble'nin koyunları artık her sabah erkenden otlığa gidip akşama eve dönmüşler korkusuzca... □





# Çveneburi'den haberler....

## çveneburi'nin İkinci Küçüksu Yemeği



Dergimiz **çveneburi**, 16 Aralık günü bir grup işadama ve **çveneburi** dostuna Küçüksu Sabancı Öğretmen Evi'nde bir yemek verdi. Yirmi kişinin katıldığı yemekte, dergimizin mali sorunları ve bunu aşmanın yolları üzerine sohbet edildi. **çveneburi**'yi daha geniş bir kitleye ulaştırmanın olası yolları değerlendirildi. Gece saat 23:30'a kadar süren yemek ve sohbet, Ali Pektaş, Osman Nuri Mercan, Atanur Dede, Nural Sarıççek, Abdullah Zorlu, Nuri Çelebi, Ender Salman-

kurt, İberya Özkan, Turgut Sofuoğlu, Recai Demirkol, Cahit Oktay, Fahrettin Şahin, Bayar Şahin, Fahrettin Çiloğlu, Halit Buharaloğlu, İlyas Zorlu, Sabahattin Keskin ve Sabri Sönmez katıldı. **çveneburi**'nin bu yemekte iki de değerli konuğu vardı: Gürcüstan ticaret ateşesi Damir Mançgaladze ve Acara hükümetinin bakanlarından Zauri Patladze. Mançgaladze, **çveneburi**'nin yayımından ve düzenlediği yemekten çok etkilendiğini ve duyulduğunu belirtti. Türkiye'nin Gürcülerin, Gürcüstan'ın sorunlarıyla yakından ilgilenmelerinden de ayrıca memnuniyet duyduğunu söyledi. İkinci yemeğe katılarak dergimiz **çveneburi**'ye maddi ve manevi destek veren bu dost insanlara teşekkür ediyoruz. □

## Gundaridze Müzik Şöleni

İstanbul'da, Bahçelievler Belediyesi Necip Fazıl Kısakürek Kültür Evi'nde, 24 Aralık cumartesi akşamı Bayar Şahin (Gundaridze) iki konser verdi. "Gundaridze Bayar Şahin Müzik Şöleni" adı altında düzenlenen konserde, İberya Özkan, Güneş Usta ve Bayar Şahin'den oluşan "Kafdağı Triosu" da yer aldı. Gürcü halk giysileriyle sahneye çıkan Şahin-Usta-Özkan üçlüsü, izleyicileri coşturup müzik şölenine katmayı başardılar. Abdullah-Seyhan Zorlu (Zoidze) çifti de, Gürcü halk danslarından örnekler sundu.

Aynı programdan oluşan konserin ikincisinde, Refah Partili belediye başkanı bir konuşma yaptı. Türkiye'nin ayrı yörelerine özgü kültürel etkinlikleri yerel yönetimler olarak desteklediklerini ve desteklemeye devam edeceklerini söyledi. Konserde ANAP Bahçelievler ilçe başkanı da bir çelenk gönderdi.

Konserlerin ilk bölümünde, "Kafdağı Triosu" otantik Gürcü çalgılarının da eşliğinde "Tamani", "Tirinni Horirama", "Vaha Hey", "Rıraşi" gibi, Türkiye'deki Gürcü köylerinden derlenen parçaları seslendirdi. Zorlu çifti, "Tsekva mtiuri" (Dağlı dansı) gibi Gürcü halk danslarıyla konseri renklendirdi.

Konserlerin ikinci bölümünün solisti olarak sahneye çıkan Bayar Şahin, Gürcüce ve Türkçe parçaları okudu. Artvin yöresinden, özellikle Maçaheli köylerinden derlenen Gürcüce parçalar ilgi topladı. Çoğunluğu Maçaheli köylerinden göç ederek Bahçelievler'e yerleşmiş olan Gürcülerin izlediği konser, sonunda "horumi" şölenine dönüştü. "Gundaridze Bayar Şahin Müzik Şöleni", izleyicilerin kadın-erkek birlikte horumi tepmeleriyle son buldu. □





## İzmit'te Gürcü Halk Dansları Çalışmaları

İzmit Batumlular Kafkas Kültür Derneği, Gürcü halk dansları grubu çalışmalarına başladı. 1990 yılından bu yana etkinlik gösteren grubun çalışmaları Gürcüstan'dan getirilen İveria Dans Grubu oyuncularından Gulnazi Beraia tarafından Kote Vardoğanidze ile birlikte yürütülecek. Yaz dönemine kadar sürecek çalışmalar, her cuma saat 18:00-22:00 arasında İzmit Gazi Lisesi spor salonunda yapılacak. Gürcü halk dansları çalışmalarına katılmak isteyenler, dernek başkanı Abdullah Zorlu'ya (Zoidze) başvurabilirler.

Adres: Fethiye Gökseller İşhanı, Kat: 1, İzmit.  
Tel: (0262) 322 27 21 - 321 27 78

**Behçet KOLAT (KOKOLADZE)**  
İzmit Batumlular Kafkas Kültür Derneği  
Yönetim Kurulu Üyesi

## Hoşgeldin Tamar...

İzmit Batumlular Kafkas Kültür Derneği başkanı ve Kocaeli Barosu avukatlarından Abdullah Zorlu ve eşi Seyhan Zorlu'nun 28.8.1994 tarihinde Tamar isimli bir kız çocukları dünyaya geldi. Genç evlileri kutlar, nice mutluluklar dileriz.

**Osman ERTUĞ (MİKELADZE)**  
İzmit Batumlular Kafkas Kültür Derneği  
Yönetim Kurulu Üyesi



*Yeni yılınızı*

*en içten dileklerimizle kutlarız...*

**ALİ PEKTAŞ**

Prof. Dr. Ali Nihat Tarlan Cad. No: 101/7 Üstbostancı-İSTANBUL  
Tel : (0216) 380 09 09 (3 Hat) - 380 59 60 (4 Hat) Fax : (0216) 380 08 71

# Gürcüstan-Türkiye İlişkilerinin Son Dört Yılı

Gürcüstan, bağımsızlığını ilk tanıyan ilk ülke olan Türkiye'nin bugün herhangi bir sorunu bulunmayan tek komşusu. Türkiye ile ekonomik işbirliği için büyük bir potansiyele sahip olmanın yanında, coğrafi konumu itibarıyla Türkiye'nin Rusya, Azerbaycan ve Orta Asya cumhuriyetlerine ulaşım için de büyük önem taşıyor. 1991 yılından bu yana, Gürcüstan ile Türkiye arasındaki ikili ilişkiler istikrarlı biçimde süregelmiştir. Ülkemizde Gürcü ve Abaza (ve Abhaz) kökenli yurttaşların varlığı iki ülke ilişkilerini canlı tutmada önemli olmuştur.

Ancak Türkiye, Abhazya'nın ayrılıkçı mücadelesi sırasında Gürcüstan'ın egemenlik ve toprak bütünlüğüne büyük önem verdiğini her fırsatta vurgulamıştır. Türkiye resmî yaklaşımıyla Abhazya sorunu konusunda akılcı ve dengeli bir politika izlemektedir. Bu dengeyi Gürcüstan'a yaptığı insani yardımların dağılımına da yansıtmıştır.

Gürcüstan'ın Türkiye'yi Rusya'ya karşı bir denge unsuru olarak gördüğü bilinmektedir. Türkiye, tarafların arzusu üzerine halen Abhazya'da görev yapmakta olan BM Gürcüstan Gözlemci Misyonu'na (UNOMIG) gözlemci göndermeye karar vermiş ve talebimiz Güvenlik Konseyi'nce uygun bulunmuştur. Türkiye açısından önemli sayılan bir başka nokta, Gürcüstan'ın ülke sınırları içinde Türkiye karşıtı faaliyete izin vermemesidir.

Gürcüstan, Karadeniz'e kıyısı olmasından dolayı Ermenistan için de hayati öneme sahip bir ülkedir. Nitekim, Türkiye ile iyi ilişkileri olmayan Ermenistan'ın, Gürcüstan'ın Karadeniz'deki limanlarına ilgi duyduğu bilinmektedir.

Türkiye, Gürcüstan'ı mal ve hizmet ihracatı için büyük bir pazar potansiyeline sahip bir ülke olarak görmekte, bu potansiyelin coğrafi yakınlık nedeniyle Kuzeydoğu Anadolu'daki ticari faaliyetleri de canlandıracağını düşünmektedir.

Türkiyeli ilgililer, İran ve Ermenistan'ın rekabet amacıyla Türkiye'nin Orta Asya cumhuriyetleri ile ulaşım yollarını ipotek altına almaları karşısında Gürcüstan üzerinden alternatif ulaşım imkanlarının bulunmasının önemli olduğunu belirtmektedirler. Ama Türkiye'nin bölge ülkeleri ile ekonomik ilişkiler kurma isteğinin yalnızca Türk cumhuriyetleri ile sınırlı olmadığına bir göstergesi olarak Gürcüstan ile de ekonomik ilişkilerini geliştirmek istemektedir. Gürcüstan ile geliştirilecek iyi komşuluk ilişkilerinin öbür komşu ülkeler için de örnek olabileceği vurgulanmaktadır. Türkiye ile Gürcüstan arasındaki ticari ilişkiler 31 Ağustos 1989 tarihinde Sarıp Sınır Kapısı'nın açılması ile başlamış ve 6 Temmuz 1989 tarihinde Moskova'da imzalanan Sınır ve Kıyı Ticaret Anlaşması ile hukuki bir zemine kavuşturulmuştur. Gürcüstan'ın bağımsız bir devlet haline gelmesiyle, iki ülke arasında daha da canlılık kazanan ekonomik ilişkiler, ticaret, ulaştırma, telekomünikasyon, enerji, sağlık gibi alanlarda hızla gelişmiştir. Gürcüstan Devlet ve Parlamento Başkanı Eduard Şevardnadze'nin Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in konuğu olarak 12-13 Ocak 1994 tarihlerinde Türkiye'ye yaptığı ziyaret sırasında iki ülke arasındaki ekonomik ilişkiler tüm yönleriyle ele alınmış ve belirli alanlarda ilişkilerin mevcut durumu ve gelecekte göstermesi beklenen seyri hakkında bir Mutabakat Muhtırası imzalanmıştır. Bu alanlar: "ulaştırma ve haberleşme", "sanayi, enerji, turizm ve çevre alanlarında işbirliği", "müteahhlik hizmetleri", "bankacılık", "ticaret" ve "diplomatik misyonlar" olarak belirlenmiştir. Bu ziyaret sırasında ayrıca iki ülke parlamentoları ile gümrük, iç işleri, tarım, sanayi, turizm ve spor bakanlıkları arasında işbirliğini öngören ikili anlaşmalar imzalanmıştır. İki ülke arasındaki ekonomik ilişkilerin durumu belli başlıklar altında özetlenebilir:

EXIMBANK KREDİSİ - Eximbank 12 Şubat



1993 tarihinde Gürcüstan'a 28 milyon ABD doları tüketim mali, 22 milyon ABD doları yatırım mali olmak üzere toplam 50 milyon dolarlık ihracat kredisi açmıştır. 17 Haziran 1994 tarihi itibarıyla bu kredinin tamamı tahsis edilmiş olup 36,81 milyon ABD dolarlık kullanımı gerçekleşmiştir. Gürcüstan'ın bu krediye ek olarak 50 milyon ABD dolarlık talebi, hem Şevardnadze'nin 12-13 Ocak 1994 tarihinde ülkemizi ziyareti sırasında, hem de TBMM Başkanı Hüsamettin Cindoruk'un Mayıs 1994'te Tiflis'i ziyareti sırasında dile getirilmiş; Cindoruk, ilke olarak kredinin verilebileceğini ancak zamanlamasına karar verilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Yeni kredi açılması sözü 15 Aralık 1994'te Tiflis'i ziyaret eden Cumhurbaşkanı Demirel tarafından bizzat verilmiştir. Öte yandan Acara Özerk Cumhuriyeti de bu mebladan ayrı olarak, elektrik santralleri inşası, un, bisküvi ve makarna fabrikaları kurulması, Batum rafinerisinin modernizasyonu ve genişletilmesi, Batum limanının kapasitesinin artırılarak ağır yük ve roko gemilerinin yanaşmasına imkan sağlaması gibi projelerin finansmanında kullanılmak üzere kredi talebinde bulunmuştur.

**KARMA EKONOMİK KOMİSYON (KEK)** - 30 Temmuz 1992 tarihinde imzalanan "Ekonomik ve Ticari İşbirliği Anlaşması"nın 9. maddesi uyarınca Türkiye-Gürcüstan Karma Ekonomik Komisyonu kurulmuştur. Gürcüstan Devlet ve Parlamento Başkanı Eduard Şevardnadze'nin 12-13 Ocak tarihinde Türkiye'ye yaptığı resmi ziyaret sırasında imzalanan "Ekonomik Konularda Yapılan Görüşmelere İlişkin Mutabakat Muhtırası"nda ise, KEK'in en kısa zamanda toplanması öngörülmüştür. Komisyonun Eylül 1994'te toplanması öngörülmüş, ancak HDTM tarafından ertelenmiştir.

**BUĞDAY İHRACATI** - Exinbank tarafından Gürcüstan' açılan 50 milyon dolarlık kredi

kapsamında, Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğü'nce Gürcüstan'a toplam 79.368.463 MT buğday karşılığı 9.127.373 ABD doları tutarında ihracat gerçekleşmiştir. Gürcüstan'a son olarak 3.423.544 dolarlık sevkiyat yapılmış olup, Gürcüstan'ın bunun yüzde 5'i olan 171.177 doları döviz cinsinden TMO'ya ödemesi gerekmektedir. Ancak ithalatı yapan şirketin söz konusu borcu ödeyecek durumda olmaması nedeniyle borcun hükümet tarafından üstlenildiği ve bunun için bir kararname çıkarılması gerektiği öğrenilmiştir.

**ENERJİ** - Enerji konusu iki ülke için en önemli alanlardan birini oluşturmuştur. Enerji alanındaki işbirliğinde, özellikle hidroelektrik, doğalgaz ve petrol alanlarının büyük bir potansiyele ulaştığı düşünülmektedir. Gürcüstan'dan Kars ve Erzurum yörelerine doğalgaz boru hattı döşenmesi konusunda 30 Mart 1994 tarihinde BOTAS ile Gürcüstan makamları arasında bir protokol imzalanmıştır. İki ülke yetkilileri arasında 7-10 Eylül 1994 tarihinde Erzurum'da görüşmeler yapılmıştır. Gürcüstan ve Türkiye arasında 30 Ocak 1990 tarihinde imzalanan protokol uyarınca 1 Şubat 1990 tarihinden itibaren Gürcüstan şebekesine elektrik enerjisi verilmektedir. Nisan 1994 itibarıyla verilen toplam enerji 1.101,9 milyon kW-sadır. İade edilmesi gereken 1.707 milyon kW-sa enerjinin 515,2 milyon kW-sa'i alınmıştır. Geri kalan 1.229,2 milyon kW-Sa'i ise 14 Ekim 1993 tarihli protokol gereği 1994-1997 yıllarında, yılda 305'er milyon kW-Sa olmak üzere 1997 yılı sonuna kadar iade edilmesi gerekmektedir. Enerji geri ödemesinin Nisan 1994'te başlaması gerekmektedir; Gürcüstan 28 Mayıs 1994 tarihinde enerji vermeye başlamış ancak geri ödeme koşulları olmadığından Haziran ortasında enerji vermeyi durdurmak zorunda kalmıştır.

### Türkiye-Gürcüstan Ticari İlişkileri

Yıl	İhracat \$	İthalat \$	Dış Ticaret Hacmi \$
1991	0	0	0
1992	11.571.000	6.322.000	17.893.000
1993	34.498.000	21.894.000	56.392.000
1994 (Şubat Sonu)	7.829.000	2.952.000	-



**HABERLEŞME** - Türkiye, Gürcüstan ve Azerbaycan arasında 1920 kanal kapasiteli sayısal bir radyolink sisteminin tesisini amaçlayan Doğu Karadeniz Telekomünikasyon Projesi'nin (DOKAP) maliyeti 15.330.000 ABD doları olup 1995 yılı sonunda tamamlanması planlanmaktadır. Bu proje ile kurulacak olan radyolink sisteminin daha ileride, Azerbaycan üzerinden Orta Asya Türk cumhuriyetlerine uzatılması ve Türkiye'den temin edilen uluslararası diğer fiber optik kablo sistemleri ile irtibatlandırılması suretiyle, gerek Gürcüstan ve Azerbaycan, gerekse Orta Asya Türk cumhuriyetlerinin diğer ülkeler ile haberleşmelerinin Türkiye üzerinden sağlanması mümkün olabilecektir. PTT bu projenin fizibilitesini hazırlamış olup kredi imkanları araştırılmaktadır.

**YENİ SINIR KAPILARININ AÇILMASI** - Sarp Sınır Kapısı'nın yolu ve eşya trafiğini karşılamada yetersiz kalması üzerine Ağustos 1992'de Gürcüstan ve Türkiye yetkilileri arasında önce Posof-Türkgözü sınır kapısının açılması halinde bazı karayollarının standartlarının iyileştirilmesinin gerekeceği ve bunun için 1994 yılında asgari 50 milyar TL ek ödeneye ihtiyaç duyulduğu Karayolları Genel Müdürlüğü'nce bildirilmiştir. Posof-Türkgözü sınır kapısına ilişkin yatırım talebi DPT tarafından 1994 yılı yatırım programına alınmış

ancak Gümrük Müsteşarlığı bütçesine sadece 2,5 milyar TL ödenek konulduğundan söz konusu yatırımın 1994 yılı içinde gerçekleştirilebilmesinin mümkün olmadığı bildirilmiştir. Posof-Türkgözü sınır kapısında yer alacak gümrük tesislerinin inşaa edileceği saha kamulaştırılmış ve tesislere ait ön ihtiyaç programı saptanarak Bayındırlık ve İskan Bakanlığına iletilmiştir. Ancak 5 Nisan istikrar tedbirleri uyarınca Posof-Türkgözü Gümrük Tesisleri gelecek yıllarda tamamlanabilecektir. Bayındırlık ve İskan Bakanlığından verilen son bilgiye göre, yeni açılacak sınır kapılarına hizmet edecek yolların transit trafiğe uygun hale getirilmesi amacıyla 1994 yılı fiyatlarıyla toplam 112.000.000.000 TL'sına ihtiyaç duyulduğu ve 1995 yılı Yatırım Programı Tasarısına global proje olarak 205.000.000.000 TL ayrılmasının planlandığı bildirilmiştir.

**İNSAN YARDIMI** - Türkiye, Gürcüstan'a Eylül 1994 tarihi itibarıyla toplam 17.565.275 ABD dolarlık yardımda bulunmuştur. Bu yardımın 261.000 ABD dolarlık kısmı Acara Özerk Cumhuriyeti'ne 887.370 ABD dolarlık kısmı, Abhazya'ya 660.000 ABD dolarlık kısmı Güney Osetya bölgesine, 15.753.605 dolarlık kısmı ise merkezi hükümete ulaştırılmıştır. □

*Fahrettin ÇILOĞLU*

## I. Forum İnegöl Televizyon ve Basımında

Gürcüce'den yaptığı çevirilerle tanınan Hayri Hayrioğlu, Tüm Gürcüler Dünya Kongresi I. Forumu'ndan döndükten sonra, İnegöl Süper Kanal TV'ye stüdyo konduğu oldu. Pınar Yıldız'ın konuyla ilgili sorularını yanıtlarak Forum hakkında bilgi veren Hayrioğlu, kongrenin amaçları, Forum'a katılan ülkeler ve Gürcüstan'ın bugün içinde bulunduğu ağır sorunlarla, bu sorunların nedenleri hakkında konuştu. Gürcüstan'da yaşanan problemlerin, Sovyet sisteminin çökmesiyle bağımsızlığını kazanan cumhuriyetleri tekrar güçlü pençeleri arasına almak isteyen Rusya tarafından suni olarak yaratıldığını söyledi.

Ekonomik problemlerin ise, 70 yıldır sinsi

planlarla düzenlenen ekonomik sistemin Sovyet sisteminin dağılmasıyla felce uğramasından kaynaklandığını belirtti.

İnegöl'de çıkan **Bizim İnegöl** gazetesi de 29 Kasım tarihli sayısında bu programda sorulan soru ve verilen yanıtların tamamını yayımladı. Aynı gazete, 21 Kasım tarihli sayısında da Kongre haberini, "Hayrioğlu 'Dünya Gürcüleri Konseyi'ne Katıldı" başlığıyla vermişti. Gene İnegöl'e yayımlanan **Yıldırım** gazetesi de, 17 Kasım tarihli sayısında, Tüm Dünya Gürcüler Kongresi I. Forumu'yla ilgili haberi, "Dünya Gürcüler Konseyi Toplandı - Hayri Hayrioğlu Türkiye Temsilciliğine Seçildi" başlığıyla yayımlamıştı.



## Sağlık Bakanı ve İlaç Sanayicileri Gürcüstan'ı Ziyaret Etti

Sağlık Bakanımız Sayın Doğan Baran başkanlığında kalabalık bir ilaç sanayicileri grubu, ilaç, eczacılık ve diğer sağlık konularında anlaşmalar yapmak üzere, 27-30 Ekim 1994 tarihleri arasında Tiflis'i ziyaret ettiler.

Esasen Gürcüstan, SSCB dağılımdan önce sağlık alanında işbirliği için ilk temasa geçen Sovyet Cumhuriyeti olmuş ve 10 Ekim 1990 tarihinde Bakanlığımız ile Gürcüstan Sağlık Bakanlığı arasında "Tıp ve Sağlık Alanında 1990-1992 Yıllarına İlişkin İşbirliği Protokolü" imzalanmıştır. Protokol gereğince çalışmalara başlandığı sırada SSCB dağılımı ve kısa süre sonra da Gürcüstan'da bilinen siyasi gelişmeler olmuş ve devam eden bu istikrarsız dönemde anılan protokolün süresi de dolmuştur.

Geçtiğimiz dönemde Gürcüstan'da istikrarın yeniden tesis edilmeye başlanması ve Türkiye ile yakın siyasi ilişkilerin canlanmasına paralel olarak bu ülkeye sağlık alanında da gerekli ikili düzenlemelerin ve işbirliğinin gerçekleştirilmesi yeniden gündeme gelmiştir.

Gürcüstan Sağlık Bakanlığının vaki davetlerine icabeten ve varılan mutabakata istinaden Sayın Bakanımız başkanlığında bir resmi heyet, iki ülke arasında Sağlık ve Tıp Alanında İşbirliği Anlaşması imzalamak üzere 27-30 Ekim 1994 tarihleri arasında Tiflis'i ziyaret etmiştir.

Dünya Sağlık Örgütü'nün 12-16 Eylül 1994'te Kopenhag'ta yapılan 44. Avrupa bölge

toplantısında Sayın Bakanımız ile görüşen Gürcüstan Sağlık Bakanı Avtandil Corbenadze genel bir işbirliği çerçevesinde özellikle ilaç ve ilaç endüstrisi konusunda ciddi bir işbirliğine hazır olduklarını ifade etmişlerdir.

Türk İlaç Sanayiini temsilen 22 sanayici ve yönetici ile Kardiyoloji Derneği'nden 1 kişi, Dışişleri Bakanlığının temsilen 1 kişi ve Sağlık Bakanlığının temsilen 5 kişi olmak üzere toplam 29 kişinin oluşturduğu heyeti havaalanında Gürcüstan Sağlık Bakanı Sayın Avtandil Corbenadze ve beraberindeki heyet karşılamıştır. 28-29 Ekim 1994 tarihlerinde gerek bakanlıklar düzeyinde resmi görüşmeler ve gerekse iki taraftan firmalar düzeyinde karşılıklı görüşmeler yapılmıştır. 29 Ekim 1994 günü Türkiye ile Gürcüstan arasında sağlık anlaşması imzalanmıştır. Anlaşma töreninde Türkiye'nin Gürcüstan Büyükelçisi de hazır bulunmuştur. Heyet, anlaşmadan sonra Türk Büyükelçiliğinde 29 Ekim kutlamalarına katılmıştır.

Sağlık alanında yapılan anlaşma ile Türk Sanayicileri'nin ilaçları için Gürcüstan'da ruhsat alma ve hatta yatırım yapma çalışmalarına başladıkları gözlemlenmektedir. Bu anlaşma imzalanmadan aylarca önce Atabay İlaç Fabrikası 18 ilacı için Gürcüstan'da ruhsat almış ve bu ülkeye ilaç ihracatına başlamıştır. □

**Osman N. MERCAN**

## Türk-Gürcü Kredi Anlaşması İmzalandı

Export Import Bank of Georgia (EIB) ile Türk Eximbank arasında, 10.12.1993 tarihinde mal ihracatına imkan veren 50.000.000 ABD dolarlık bir kredi anlaşması imzalanmış, bu kredi kapsamında ihraç edilecek mallar Gürcüstan hükümetince belirlenmişti. Bu mal listesinde muhtelif tüketim ve sermaye malları yer alırken, ilaç endüstrisi ve eczacılık alanla-

rında kullanılan mallar bulunmamakta.

Bu kredi anlaşması kapsamında, 7.10.1994 tarihi itibarıyla Türk ihracatçıları lehine ticari bankalar nezdinde toplam 44,235,517.51 ABD dolarlık akreditif açıldı. Bu akreditifler altında toplam 40,001,503.12 ABD dolarlık kullanım gerçekleştirildi. □



Türkiye ile Gürcüstan Arasında

# Sağlık Alanında İşbirliği

İki ülke arasında varolan dostluk ve işbirliği ile iyi koşullarda anlaşma çerçevesinde, sağlık alanında da gerekli işbirliğini tesis etmek amacıyla 27-30 Ekim 1994 tarihleri arasında Türkiye Sağlık Bakanı Dr. Doğan Baran ile Türk İlaç Sanayii temsilcilerinden oluşan bir grup, Gürcüstan Sağlık Bakanı Dr. Avdanti Corbenadze'nin konuğu olarak Tiflis'e bir resmi ziyarette bulundu.

Sağlık Bakanı Baran başkanlığındaki Türk Sağlık Bakanlığı heyeti Türk İlaç Sanayii Temsilcileri ile birlikte Corbenadze başkanlığındaki Gürcüstan Sağlık Bakanlığı Heyeti ve Tiflis Büyükelçimiz Tevfik A. Okyavuz'un katılımıyla gerçekleşen görüşmelerde öncelikle Sağlık Alanında İşbirliği Anlaşması genel hatlarıyla ele alındı. İki ülkenin ilaç sektörleri arasında olabilecek işbirliğinin araştırılarak işbirliği şekillerinin genel çerçevesinin belirlenebilmesi için çalışmalara başlanması konusunda mutabakata varıldı. İlk oturumdan sonra Türk İlaç Sanayii temsilcileri, Gürcü muhataplarıyla ayrı görüşmeler yaptı. İki ülkenin sağlık alanında yapacağı işbirliğinin yerel işbirliği çerçevesinde geliştirilip bölgesel bir işbirliği haline dönüştürülmesi amacıyla Gürcüstan Sağlık Bakanlığı, ileride Orta Asya Türk cumhuriyetlerinin de katılımının gerçekleşebileceği Karadeniz Ekonomik İşbirliği Ülkeleri Sağlık Bakanları Konseyi kurulmasını teklif etti. KEİ Sağlık Bakanları Konseyi kurulması fikri Türk Sağlık Bakanlığı tarafından da benimsenmiş olup, taraf olacak diğer ilgili ülkelerin konu hakkındaki görüşlerinin alınmasının gerektiği vurgulandı. Corbenadze, iki ülkenin ilaç sektörünün yapabilecekleri işbirliğini somutlaştırabilmek ve Türk ilaç sektörünün imkanlarını yerinde incelemek için Gürcü ilaç sektörü temsilcileriyle birlikte Türkiye'ye davet edildi. Ocak 1995'te gerçekleşecek olan ziyaret sırasında KEİ Sağlık Bakanları Konseyi'nin kurulması için iki bakanlığın yayınlayacakları ve diğer ilgili ülkelere yapacakları çağrı da imzalanacak.

Resmi heyetlerin yaptı-

ğı görüşmelerle anlaşma metni imza aşamasına getirildikten sonra Gürcüstan Sağlık Bakanı, ülkelerinde yapmayı düşündükleri sağlık reformu konusunda ayrıntılı bilgi verdi. Verilen bilgiye göre, yapılacak reform çerçevesinde bütün tedavi kurumlarının özelleştirilmesi, sağlık sigortasının kurulması ve sağlık sigortası için gerekli prim sistemine geçinceye kadarki dönemde vatandaşların tedavi giderleri devlet tarafından karşılanması düşünülmekte. Bu amaçla devlet bütçesine gelir sağlamak amacıyla küçük çapta ticari ve sınıai kuruluşlardan %1, orta ve büyük çaplı ve yüksek tokrikasyonlu teknolojiler kullanan kuruluşlardan %3-5 oranlarında sağlık ve çevre vergisi alınması öngörülmekte. Ülke ekonomisi güçlendikçe aşamalı olarak prim sistemine geçilecek. Yine verilen bilgilere göre, "Gürcüstan Sağlık Reformu Projesi"ne Avrupa Birliği (AB) önderlik ediyor ve daha projelendirme aşamasından itibaren Dünya Bankası finansman kredisi sağlıyor (ilk dilimi 600.000 ABD doları). Proje üzerinde Portekiz'in eski sağlık bakanlarından biri olup halen Dünya Bankası'nda görevli Mr. Campos çalışıyor. Sağlık Reformunu öngören bütün yasal düzenlemelere Gürcüstan'ın bütün ilgili taraflarının da mutabakatı sağlanarak son şekliyle parlamentoya sunuldu. Yakin bir zamanda yasallaşması bekleniyor.

Sağlık Bakanı Dr. Baran da Gürcüstan heyetine, Türkiye'de hazırlanan ve çalışmaları sürdürülen sağlık reformu ve genel sağlık sigortası hakkında ayrıntılı bilgi verdi.

Aynı gün Gürcüstan Kardiyoloji Enstitüsü de ziyaret edildi. Burada, Türk Kardiyoloji Derneği



Sağlık Bakanı Dr. Doğan Baran E. Sevaridnadze ve A. Corbenadze ile

Genel Sekreteri Prof. Dr. Muzaffer Öztürk'ün de katılımıyla yapılan görüşmelerde, kurulması düşünülen Kafkas Kardiyoloji Merkezi görüşüldü. Yapılan değerlendirmeler sonucunda bir kardiyoloji merkezi veya derneğin kurulması genel kabul gördü. Ancak bunun Orta Asya ülkelerinin de katılımına uygun bir şekilde organize edilebilmesini teminen ilgili ülkelerin kardiyologlarının



biraraya geleceği ve Türkiye'de düzenlenecek olan kardiyoloji kongresinde konunun ayrıntılarıyla görüşülmesine, çıkacak sonuca göre girişimlere yön verilmesine karar verildi.

Ayrıca, Gürcüstan Kardiyoloji Enstitüsü Müdürü Prof. B. Kobalia, enstitüde yalnızca invazif kardiyöşürji uygulamalarını teknolojik yetersizlik nedeniyle yapamadıklarını anlatarak uzmanlarının ülkemizde staj görme imkanlarının yaratılmasını talep etti. Ziyaret edilen Nöroloji ve Nöroşürji Enstitüsü'nde özellikle Epilepsi Merkezi'nde uygulanan teşhis ve tedavi yöntemleri üzerinde duruldu. Her iki enstitüde yapılan incelemelerin değerlendirilmesi sonucunda, Gürcü kardiyologların Türkiye'de, Türk nörologların da epilepsi teşhis ve tedavi yöntemleri konusunda Gürcüstan'da kısa süreli stajlara tabi tutulmalarının yararlı olacağı belirtildi. Sağlık Bakanı Dr. Baran ayrıca Tiflis'in 5 Numaralı Doğumevi'nde incelemelerde bulundu ve trafik kazası geçiren üç Türk öğrenciyi de yatıkları hastanede ziyaret ederek yetkililerden bilgi aldı.

Ziyaretin birinci gününde kırk kadar Türk öğrencininin öğrenim gördüğü Tiflis Devlet Tıp Üniversitesi de ziyaret edildi. Burada Türk öğrencilerin de katıldığı geniş katımlı toplantıda üniversitenin rektörü ve diğer yetkililer tarafından Türk Sağlık Bakanlığı'na üniversite hakkında briefing verildi ve diplomaların denkliği ile Türkiye'deki çeşitli üniversitelerle işbirliği konuları gündeme getirildi. Gerek bakanlıkların heyetleri arasında yapılan görüşmelerde, gerekse Tıp Üniversitesi'ndeki toplantıda gündeme getirilen diplomaların denkliğinin tanınması konusunda Türkiye'de uygulanan mevzuat ayrıntılarıyla kendilerine açıklandı. Esasen bu konuda herhangi bir sorun olmadığı, ancak uygulamalarda doğacak aksaklıklarda Türkiye Sağlık Bakanlığı'nın YÖK nezdinde yardımcı olabileceği belirtildi.

Sağlık Bakanı başkanlığındaki Türk heyeti, 29 Ekim 1994 günü sabahleyin Gürcüstan Başbakanı Otar Patsatsia tarafından kabul edildi. Kabulde, Dr. Doğan Baran, Başbakan Prof. Dr. Tansu Çiller'in selam ve iyi dileklerini Gürcüstan başbakanına iletti ve Gürcüstan ile yapılacak işbirliği alanları konusunda kısaca bilgi sundu. Türkiye'nin genelde Gürcüstan Cumhuriyeti ile olan iyi komşuluk ve dostluk ilişkilerine değinerek bölge barışı için istikrarlı ve güçlü bir Gürcüstan'ın varolmasını ülke olarak arzuladığını vurguladı. Gürcüstan sağlık bakanı da, Türkiye Sağlık Bakanlığı'nın Gürcüstan Sağlık Bakanlığı ile işbirliğine verdiği öneme değinerek teşekkür etti.

Gürcüstan Başbakanı burada yaptığı konuşmada öncelikle Türk heyetinin Cumhuriyet Bayramını kutlayarak Başbakan Tansu Çiller'e içten teşekkürlerini iletmesini istedi ve kendileri için

Türkiye ile olan yakın ilişkilerin önemini belirterek Sağlık Bakanı Baran'ın ziyaretinin başlıbaşına bir destek olduğunu söyledi.

Hazırlanan Sağlık Alanında İşbirliği Anlaşması, Türkiye Sağlık Bakanı Baran ve Gürcüstan Sağlık Bakanı Corbenadze tarafından imzalandı. Gürcüstan Başbakanı Otar Patsatsia ve Gürcüstan Parlamento Sözcüsü'nün de hazır bulunduğu imza töreninden sonra düzenlenen basın toplantısında, her iki bakan da öngörülen işbirliği ve planlanan faaliyetlerle iki ülke arasındaki ilişkiler hakkında basına bilgi verdiler ve sorularını cevaplandılar.

Basın toplantısının ardından Bakan Doğan Baran ve Türk Sağlık Bakanlığı Heyeti, Gürcüstan Devlet ve Parlamento Başkanı Eduard Şevardnadze tarafından kabul edildi. Eduard Şevardnadze kabulde yaptığı konuşmada, öncelikle Türk milletinin ve bakanlık heyetinin Cumhuriyet Bayramını kutlayarak, ülkesinin Türkiye ile ilişkilere verdiği önemi belirterek, iki ülkenin yapacağı her türlü işbirliğinin bölgede istikrar ve barışa hizmet edeceğini vurguladı. Özellikle Türkiye'nin Gürcüstan'a verdiği gerek ekonomik ve gerekse politik desteğin, kendilerinin bağımsızlığını pekiştirme çabalarına büyük katkıda bulunduğunu vurgulayarak Türkiye Sağlık Bakanının ziyaretinin başlıbaşına bir destek olduğunu söyledi. Baran da, Türkiye'nin ülke olarak Gürcüstan'a büyük önem verdiğini, güçlü ve istikrarlı bir Gürcüstan'ın Kafkasya'da barışın sağlanmasının ana unsurlarından biri olarak gördüğünü ve esasen iki ülke arasında gelişen iyi komşuluk, dostluk ve kardeşlik ilişkileri çerçevesinde sağlık alanında da sıkı bir işbirliğinden yana olduğunu, bu amaçla bir işbirliği anlaşması imzalandığını, bunun yanında iki ülkenin ilaç sektörünün üretim alanlarında işbirliğini gerçekleştirmek üzere girişimlere başladığını ifade ederek, gösterdikleri dostluk ve ilgi için teşekkür etti.

Kabulden sonra Bakan Baran, Cumhuriyet Bayramı nedeniyle Tiflis Büyükelçiliğimizin düzenlediği resepsiyona katıldı. Resepsiyona Gürcüstan Devlet ve Parlamento Başkanı Eduard Şevardnadze de katıldı ve Türk sağlık bakanı ile sohbetini burada da sürdürdü.

30 Ekim sabahı Türk heyeti Tiflis'ten Corbenadze ile birlikte ayrılarak Batum'a hareket etti. Baran ve Corbanadze Batum'da Acara Özerk Cumhuriyeti Başbakanı tarafından karşılandı. Her iki bakan Acara Özerk Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Aslan Abaşidze'ye bir nezaket ziyareti yaptıktan sonra kentten ayrıldılar. Gürcüstan Sağlık Bakanı, Dr. Baran'ı karayoluyla Sarp'ın Türkiye kısmına kadar uğurladı. Sarp sınır kapısının Türkiye kısmında birer yorgunluk kahvesi içilerek Ocak 1995'te buluşmak üzere vedalaşıldı. □



## Cumhurbaşkanı Demirel Gürcüstan'da

Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, Gürcüstan Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze'nin resmi konuğu olarak 15 Kasım 1994'te Tiflis'e bir günlük çalışma ziyaretinde bulundu. Tiflis Havalimanı'nda Eduard Şevardnadze, Süleyman Demirel'i resmi törenle karşıladı. Daha sonra baş başa görüşmeler yapıldı. Öğle yemeğini de baş başa yiyen iki lider daha sonra heyetler arası görüşmelere başkanlık ettiler. Resmî görüşmelerden sonra Süleyman Demirel, Doğu-Batı Araştırmaları Enstitüsü'nde bölgenin genel bir değerlendirmesi niteliğinde bir konuşma yaptı. Gürcüstan ile ikili ilişkilere büyük değer atfettiğini belirten Demirel, konuşmasını şöyle sürdürdü: "Gürcüstan'ın içinde bulunduğu siyasal ve ekonomik güçlükleri bir an önce aşarak istikrara kavuşacağına ve kalkınmasını gerçekleştireceğine samimiyetle inanıyoruz. Güçlü ve istikrarlı bir Gürcüstan bölge barışına da değerli katkılarda bulunacaktır. Mevcut güçlüklerle uzlaşa zihniyeti içinde ve barışçı yöntemlerle çözüm

arandığı takdirde, dostum Şevardnadze gibi engin tecrübe sahibi âkil bir lider ile amaca kolayca ulaşabileceğini düşünüyorum. Bu geçiş süreci içinde Türkiye, yakın komşuluk, akrabalık ve sınırdaşlık gibi tarihi bağlarla bağlı olduğu ve birçok ortak değeri paylaştığı Gürcüstan halkının hak ettiği refah düzeyine ulaşabilmesi için elinden gelen gayreti, imkanları ölçüsünde göstermeye devam edecektir. İşbirliği ve dayanışma ile daha güvenli ve istikrarlı bir bölge yaratacağımıza inanıyorum. Dostum Şevardnadze ile yapacağımız ve artık kurumsallaşmış bir nitelik kazanan siyasi iştişarelerin bu amaca hizmet edeceğine eminim."

Eduard Şevardnadze'nin Metehi Oteli'nde Süleyman Demirel onuruna verdiği akşam yemeğinden sonra Süleyman Demirel, Tiflis'ten ayrıldı. Demirel ile birlikte kalabalık bir işadamları grubu da Tiflis'te görüşmeler yaptı.

**Hasan ÇELİK**

## Memed Abaşidze Açık Üniversitesi Sanat Fakültesi Açılıyor

Gürcüstan'da Tüm Gürcüler Dünya Kongresi'nin desteğiyle, Memed Abaşidze Açık Üniversitesi Sanat Fakültesi'nin açılmasına karar verildi. Paralı eğitim verecek olan fakülte, sinema yönetmenliği ve kameramanlık; tiyatro yönetmenliği ve oyunculuk; dramaturji; tiyatro ve sinema ressamlığı, resim, grafik ve dizayn bölümlerinden oluşuyor. Bu konuda yapılan yazılı açıklamada, Gürcüstan'ın yaşadığı tarihsel sürecin Gürcüleri anayurt dışına dağıttığı, kuşakların değişmesiyle anayurt dışında yaşayan Gürcülerin anayurtla bağlarının gevşediği ve Gürcüstan hakkındaki düşüncelerinin giderek muğlaklaştığı belirtiliyor. Bu durum gözönüne alınarak Tüm Dünya Gürcüleri Kongresi'nin desteğiyle, ünlü yazar ve toplum adamı Memed Abaşidze adına açık üniversiteye bağlı olarak, anayurt dışındaki Gürcüler ve yabancılar için Sanat Fakültesi açılmasına

karar verildiği ifade ediliyor. Burada öğrenim görecektik kişilerin, aynı zamanda Gürcüstan ile kendi ülkeleri arasında bir "kültür elçisi" olacakları vurgulanıyor. Sanat Fakültesi kurucuları inisiyatif grubunda aşağıdaki ünlü kişiler yer alıyor: E. Ahvledani (sinema yazarı), T. Babluani (sinema yönetmenliği), N. Bagrationi (tiyatro yönetmeni), A. Çartışvili (felsefe doktoru), R. Hotivari (sinema yönetmeni), M. Kobahidze (sinema yönetmeni), P. Milorava (sinema yönetmeni), Ts. Nakaşidze (tiyatro yönetmeni), V. Rurua (sinema ve tiyatro ressamı), R. Sturua (Rustaveli Tiyatrosu başyönetmeni), M. Tumanisvili (Sinema Oyuncuları Tiyatrosu başyönetmeni).

### **İrtibat Adresi:**

Gürcüstan Cumhuriyeti, Tiflis 380012  
Davit Ağmaşenebeli Cad. 154  
Tüm Gürcüler Dünya Kongresi  
Telefaks: (7 8832) 95 25 67



# Kısa Kısa ...

Hazırlayan: **Rüya ÖZKALKAN**

**T**ürkiye'nin Gürcüstan'a BM şemsiyesi altında askeri gözlemci gönderme konusundaki teklifi BM Genel Sekreteri Butros Gali ve Güvenlik Konseyi tarafından kabul edildi. Gali, Güvenlik Konseyi'ne sunduğu mektubunda, Gürcüstan'daki BM gözlemcilerine (UNOMIG) Türkiye'nin yanı sıra Arnavutluk, Küba, Pakistan, Rusya Federasyonu ve ABD'den gözlemci alınmasını da teklif etti. Konsey Başkanı Rusya daimi temsilcisi Vorantsov'un, Gali'nin önerisini Konsey üyelerinin onayına sunduğu ve teklifin itirazsız kabul edildiği öğrenildi.

(Türkiye, 2 Eylül)

**M**oskova Çeçen Cumhuriyeti Devlet Başkanı Cahar Dudayev'in istifasını istedi. Rus hükümeti bu isteğine gerekçe olarak ülkenin bir iç savaşın eşiğine getirilmeye çalışıldığını gösterdi. Hükümet bildirisinde, ülke yönetiminin tek kişinin eline verilmesi çabalarının gerginliğin ve şiddetin artmasına neden olduğu, bundan dolayı serbest seçim yapılmasının ve yeni bir hükümetin kurulmasının gerektiği ifade edildi. AFP'ye bir demec veren Dudayev ise, Rusya'nın dünya kamuoyunu yanıltmaya ve olayları üzerini kapatmaya çalıştığını ileri sürdü. Dudayev, Rusya'dan gelen askerlerin, gönüllülerin Çeçenya'da vahşi kıyımlara giriştiğini öne sürerek "bunlar tüm dünya tarafından bilinmekte, ancak susulmaktadır. Rusya, Çeçen

Cumhuriyeti'ne atom bombası bile atsa herkesin sessizliğini koruyacağını biliyoruz. Çeçen halkı seçimini yapmıştır ve bu seçimi korumak için gerekli gücü bulacaktır" dedi.

(Cumhuriyet, 5 Eylül)

**Ç**eçen Cumhuriyeti'nde Devlet Başkanı Cahar Dudayev'e bağlı güçlerle muhalefet güçleri arasında hafta sonu çıkan çatışmada 9 kişi öldü. Hükümete bağlı Çeçenpress ajansı, başkent Grozni'nin 20 km güneydoğusundaki Argun kentinin, önceki geceki çarpışmalar sonunda hükümet güçlerinin eline geçtiğini, bu çatışmalara hükümet askerlerinin yanı sıra daha önce Abhazya'da savaşan Şamil Basayev'in askerlerinin ve gönüllülerinin katıldığını belirtti. Rusya Savunma Bakanı Pavel Graçov Dudayev'i iç savaşı başlatmakla suçladı.

(Cumhuriyet, 6 Eylül)

**G**ürcüstan Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze, Avrupa Birliği ülkelerinden acil gıda yardımı istedi. Şevardnadze, geleneksel pazartesi radyo konuşmasında Gürcüstan'ın gıda stoku olmadığını ve bu yüzden gıda maddelerinin karneye bağlanmayacağını bildirdi.

(Cumhuriyet, 7 Eylül)

**T**ürkiye, Gürcüstan ve Abhazya arasındaki iç savaşta BM gözlemcisi olarak görev yapmak üzere 10 subay gön-

deriyor. Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Ferhat Ataman, Türk subaylarının gözlemci olması için talebin her iki taraftan da geldiğini ve bunun Türkiye'nin tutarlı politikasının sonucu olduğunu belirtti.

(Hürriyet, 8 Eylül)

**Ç**eçenistan'da son günlerde meydana gelen çatışmalarda en az 25 kişinin öldüğü, 400 kişinin de yaralandığı bildirildi. Uluslararası Kızılhaç Örgütü tarafından dün Cenevre'de yapılan açıklamada, Dudayev yanlıları ile muhalefet güçleri arasında meydana gelen çatışmalar dolayısıyla bölgede durumun son derece gergin olduğu kaydedildi.

(Cumhuriyet, 15 Eylül)

**E**ski Rusya Yüksek Sovyeti Başkanı Ruslan Hasbulatov, dün Interfaks'a verdiği demeçte, Rus liderliği ile Çeçen Cumhuriyeti'ndeki durumu görüşmek üzere Moskova'ya geldiğini söyledi. Rusya'daki eski siyasi müttefikleri ile herhangi bir ilişkisinin olmadığını belirten Hasbulatov, Moskova'da ayrıca Çeçen muhalefeti için para bulmaya çalışacağını kaydetti.

(Cumhuriyet, 21 Eylül)

**Ç**eçen Cumhuriyeti'nde önceki gün hükümete bağlı kuvvetlerle muhalefet kuvvetleri arasında meydana gelen çarpışmalar sırasında aralarında mevcut yönetime alternatif olarak oluşturulan



Gecici Konsey'in üyesi olan lunus Tagidov'un da bulunduğu 6 kişi öldü.

(Cumburiyet, 26 Eylül)

**R**usya Dışişleri Bakanı Andrey Kozirev, ABD'yi "Kafkasya'da Rusya'nın rolünün güçlenmesi yerine istikrarlılık olmasını tercih etmek"le suçladı. Kozirev Rusya'dan başka hiçbir ülkenin Kafkasya'daki sorunların çözümüne katkıda bulunmaya niyetli olmadığını savundu. Kozirev Rusya'nın, Gürcüstan'ın toprak bütünlüğünün korunarak Abhazya'ya özel bir statü verilmesi için hazırlık arayışında olduğunu da ifade etti.

(Cumburiyet, 26 Eylül)

**B**ağımsız kaynaklardan elde edilen bilgilere göre, Çeçen Cumhuriyeti'nde Dudayev'e bağlı güçlerle Rusya yanlısı muhalefete bağlı kuvvetler arasında süren çatışmalarda Rusya yanlısı muhalefete bağlı güçler son altı ay içindeki en büyük saldırıyı gerçekleştirerek başkentin varoşlarına girmeyi başardılar.

(Cumburiyet, 29 Eylül)

**W**ashington Post gazetesinin verdiği habere göre, BM Genel Kurulu toplantıları için New York'ta bulunan Azerbaycan Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev, ABD Başkanı Bill Clinton'dan ABD'nin bölgede daha aktif bir rol üstlenmesini talep etti. Gazetenin haberinde Aliyev'in New York'ta bazı gazetecilerle yaptığı söyleşide "Rus'un baskı yöntemlerine boyun eğmeyeceğiz" dediği bildirildi.

(Cumburiyet, 30 Eylül)

**A**FP'nin yerli kaynaklara

dayanarak bildirdiğine göre, Çeçenya'da Rusya yanlısı muhalefete bağlı güçler dün Grozni havaalanını bombaladı. Saldırıya Rus helikopterleri de etkin biçimde katıldı. Dudayev'in danışmanlarından Movlen Salamov, saldırı sonunda havaalanının görevli 8 kişinin öldüğü açıklandı.

(Cumburiyet, 1 Ekim)

**G**ürcüstan demiryollarına ait işletmelerden çekilmiş 1000 adet Doğu Alman yapımı vagonun, pulman, kuşetli ve diğer tiplerdeki onarımı Türkiye Vagon Sanayii A.Ş. tarafından yapılacak. Öncelikle Tiflis Elektro Vagon Fabrikası'nda TÜVASAŞ'ın yardımıyla örnek bir vagon yapılacak, daha sonra belirlenen miktarda üretime geçilecek.

(Dünya, 3 Ekim)

**A**zerbaycan'da Başbakan Suret Hüseyinov'a bağlı birlikler Gence'yi ele geçirdi. Aliyev yaptığı açıklamada, bağımsızlığın tehlikede olduğunu söyledi.

(Cumburiyet, 4 Ekim)

**A**zerbaycan'da Devlet Başkanı Aliyev'e karşı ayaklanan Başbakan Suret Hüseyinov, daha önce Aliyev'e karşı ayaklanan İçişleri Bakanı yardımcısı ve OMON birlikleri komutanı Ruşen Cevadov'un beklenmedik bir biçimde Aliyev'e bağlılığını bildirmesi üzerine Bakü'den kaçtı.

(Hürriyet, 5 Ekim)

**A**zerbaycan Cumhurbaşkanı Aliyev, Başbakan Suret Hüseyinov'u görevden alarak gücünü pekiştirdi.

(Cumburiyet, 8 Ekim)

**Ç**eçenya'da üç gün önce Devlet Başkanı Cahar Dudayev'e bağlı güçler, muhalif güçlere karşı büyük bir saldırı düzenledi. Urus-Martan bölgesinde süren çatışmalarda 30'u Dudayev'e bağlı güçlerden olmak üzere 160 kişinin öldüğü bildirildi.

(Cumburiyet, 21 Ekim)

**K**aradeniz Ekonomik İşbirliği çerçevesinde, bu anlaşmaya imza atan 11 ülke sanatçılarından oluşan ve daha önce Türkiye ve Ukrayna'da 6 konser veren Karadeniz Oda Orkestrası Gürcüstan'ın başkenti Tiflis'te, Tüm Gürcüler Dünya Kongresi I. Formu'nun açılış töreninde çaldı. Topluluk ayrıca, Mimar Sinan Üniversitesi Devlet Konservatuvarı öğretim üyelerinden Prof. Saim Akçıl yönetiminde Tiflis Opera binasında da bir program sundu.

(Milliyet, 22 Ekim)

**B**M Genel Sekreteri Gali, Kafkasya turu kapsamında ziyaret ettiği Bakü'de, Ermenistan-Azerbaycan arasındaki barış sürecinde BM'in Rusya ile Avrupa örgütleri arasında koordinasyon sağlama görevini üstlenmeye hazır olduğunu açıkladı. Gerek Ermeni gerekse Azeri yetkililer, Rusya ile Avrupa Güvenlik ve İşbirliği'nin (AGİK), kendi barış planlarını dayatmalarının, 6 yıldır süren Ermenistan-Azerbaycan savaşında bir çözüme ulaşılmasını engellediğinden yakınıyor.

(Cumburiyet, 1 Kasım)

**G**ürcü ikizler Arçil ve Şota Trabzonspor'da. Trabzonspor'da oynamaktan büyük mutluluk duyduklarını dile getiren Gürcü futbolcular,



"bu kadar sevdiğimiz Trabzon'da elimizden geleni yapacağız. Formalarımızın hakkını vermeye çalışacağız" dediler.

(*Cumhuriyet*, 3 Kasım)

**G**ürcüstan ile Yunanistan arasında diplomatik, kültürel ve ticari ilişkilerde işbirliğini öngören 5 anlaşma imzalandı. Atina'da yapılan açıklamada imzalanan bu anlaşmalar çerçevesinde Yunanistan'ın Tiflis'te bir büyükelçilik ve bir konsolosluk açacağı da belirtildi.

(*Dünya*, 12 Kasım)

**C**umhurbaşkanı Süleyman Demirel, Gürcüstan Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze'nin davetlisi olarak bir günlük ziyaret için gittiği Tiflis'te, bu ülkeye destek için geldiklerini söyledi. Tiflis'te Şevardnadze tarafından karşılanan Cumhurbaşkanı Demirel, "Komşu ve dost Gürcüstan ile ekonomik ve siyasi ilişkilerimizi geliştirmek için geldim. Gürcüstan ile daha sıkı işbirliğine ihtiyaç var. Gürcüstan yalnız komşumuz değil, aynı zamanda sınırlarımızdaki dostumuzdur. Şevardnadze'yle hem ekonomik hem bölgedeki siyasi gelişmeleri ele alacağız" dedi.

(*Hürriyet*, 16 Kasım)

**C**umhurbaşkanı Süleyman Demirel, stratejik konuma sahip Gürcüstan'da Rus etkisinin kırdmasına önem veriyor. Türkiye, Gürcüstan, Azerbaycan ve Ermenistan arasında Benelüks modeline sıcak bakılıyor.

(*Cumhuriyet*, 16 Kasım)

**C**umhurbaşkanı Süleyman Demirel, Türkiye için Orta

Asya'ya çıkış kapısı konumundaki Gürcüstan'a borcunu ödemediği için elektrik vermeyen hükümeti eleştirdi. Demirel, "Tiflis bir Paris, ama karanlık. Bir süredir elektrik parasını vermedi diye kesilmiş. Şimdi yeni baştan ışıklandırılıyor" dedi. Demirel, önceki gün kendisini konuk eden Gürcüstan Cumhurbaşkanı Şevardnadze ve ülkesinin gösterdiği ilgiyi "paha biçilmez" olarak yorumladı.

(*Cumhuriyet*, 17 Kasım)

**G**ürcüstan AKKA anlaşmasının ihlal edilmeyeceği konusunda Ankara'ya güvence verdi. Tiflis hükümetinin AKKA için verdiği güvence, Türkiye'nin "Anlaşmayı dikkatle gözden geçiririz" yolunda üstü kapalı yaptığı uyarının ardından geldi.

(*Cumhuriyet*, 17 Kasım)

**R**usya'nın Çeçen Cumhuriyeti askeri yetkilileri, Kuzey Osetya'da konuşlandırmış Rus birliklerinin 30 tank ile Çeçen topraklarına girdiklerini ve "yeni Kafkas savaşı" başladığını iddia ettiler. Rusya Savunma Bakanlığı basın merkezince yapılan açıklamada ise, Çeçen Cumhuriyeti'ne askeri müdahalede bulunulduğu yalanlandı.

(*Cumhuriyet*, 18 Kasım)

**R**usya'dan tek taraflı olarak bağımsızlığını ilan eden Çeçen Cumhuriyeti Devlet Başkanı Cahar Dudayev, dün Grozni'de aralarında din adamları ve politikacıların da bulunduğu yaklaşık 150 kişiye hitaben yaptığı konuşmada, Rusya'nın saldırganlığı "ile mücadelede tek yolun" şeriatın kabul edilmesi olduğunu savunarak, "eğer Ruslar saldırganlığa son verirse, biz

de İslami anayasayı iptal ederiz" dedi.

(*Cumhuriyet*, 22 Kasım)

**R**usya'nın Çeçen Cumhuriyeti'nde muhalefet, başkent Grozni'ye karşı dün gece saldırıya geçti.

(*Cumhuriyet*, 26 Kasım)

**Ç**eçenya Devlet Başkanı Dudayev, dün muhalefetin saldırısının başladığı saatlerde televizyondan halka seslenerek 17-26 yaş arasındaki tüm erkeklerin seferberlik kapsamına alındığını açıkladı. Dudayev, "Çeçenya ve tüm Kafkasların bir bütün olarak saldırgan püskürtüleceğine, genç Çeçen Cumhuriyeti'nin bağımsızlık ve özgürlüğünü koruyacağına eminim" dedi.

(*Cumhuriyet*, 27 Kasım)

**Ç**eçenya Devlet Başkanı Cahar Dudayev'i devirmek için başkent Grozni'ye saldıran Rusya yanlısı muhalefet güçleri geri çekilmek zorunda kaldı.

(*Cumhuriyet*, 28 Kasım)

**Ç**eçenya Devlet Başkanı Dudayev Rusya'yı bölgeye gizlice asker göndermekle suçlarken, bu iddiayı reddeden Moskova, "Çeçenistan'a asker gönderseydik, Dudayev'i iki saatte devirdik" diyor. Rusya Savunma Bakanı Graçov, "Rus ordusunun Çeçen Cumhuriyeti'ndeki çatışmalara hiç bir biçimde katılmadığını" söyledi.

(*Cumhuriyet*, 29 Kasım)

**R**usya Devlet Başkanı Boris Yeltsin'in Çeçen yönetimine verdiği sürenin dolmasıyla, tüm Kafkasya'ya yayılabilecek bir savaş için geri sayım başladı. Gerginliğin do-



ruğa çıktığı sırada Yeltsin çok önemli bir adım atarak Çeçen Cumhuriyeti'nde "olağanüstü durum ilan edileceği" yolundaki tehdidini değiştirdi.

(Milliyet, 2 Aralık)

**G**ürcüstan'da muhalefetteki Ulusal Demokratik Parti lideri Giorgi Çanturia, dün sabah uğradığı silahlı saldırı sonucu öldü. Polis, Tiflis'te silahlı kişilerin Çanturia'nın arabasını otomatik silahlarla taradıklarını, arabada bulunan Çanturia'nın karısı, parlamenter İrina Sarişvil'in de ağır yaralandığını, Çanturia'nın ise hastaneye kaldırıldığı sırada yolda öldüğü, saldırganların kaçtığı belirtti.

(Sabah, 4 Aralık)

**A**bhazya kendi anayasasını hazırlayıp bağımsızlık ilan etmesiyle Gürcüstan'da gerginlik yeniden tımandı. BM Güvenlik Konseyi Abhaz yetkilileri uyardı. Öte yandan Tiflis'e 50 km mesafede bulunan bir demiryolu bombalı saldırıyla tamamen havaya uçurdu. Gürcüstan demiryolu yetkilileri bu köprü'nün Ermenistan'a yakıt ve yiyecek ikmalı yapılan tek güzergâh olduğunu belirttiler.

(Sabah, 4 Aralık)

**G**ürcüstan Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze, gerekli önlemlerin alınmaması halinde Kafkasya'da çok yakında büyük bir savaşın çıkabileceğini söyledi. Şevardnadze, Bulgaristan'da yayımlanan **24 Saat** adlı gazete'ye yaptığı açıklamada Kafkas ülkeleri arasındaki bunalımın giderek arttığı ve özellikle üçüncü ülkelerden gelen tahrikler sonucu tehlikeli bir boyuta ulaştığını ileri sürdü.

(Cumburiyet, 3 Aralık)

**R**usya Savunma Bakanı Pavel Graçov, Çeçenya'da geçen hafta düzenlenen hava saldırılarını Rus uçaklarının gerçekleştirdiğini kabul etti.

(Cumburiyet, 6 Aralık)

**Ç**eçenistan Devlet Başkanı Cahar Dudayev, Rusya Savunma Bakanı Pavel Graçov ile görüşmesinden sonra kendilerinin Rusya ile savaşmayacağını söyledi. Graçov ile, askerler olarak yaptıkları görüşmelerin sonuçlarının memnuniyet verici olduğunu vurgulayan Dudayev, görüşmede Rusya liderinin Çeçenistan konusunda doğru bilgiler almadığını anladığını kaydetti. Graçov, Yeltsin'in taraflara verdiği sürenin 15 Aralık'ta dolacağını hatırlatarak "buna uymayanlara karşı güç kullanılması ihtimal dışı değil" dedi.

(Zaman, 7 Aralık)

**R**us tankları Çeçenya'ya girdi. Moskova, başkent Grozni'ye saldırmayacaklarını açıkladı.

(Cumburiyet, 12 Aralık)

**R**euter Ajansı'nın bildirdiğine göre, Çeçenlerle komşu İnguşların sert direnmesinin Rusya'nın askeri planlarını bozdu. Rusya Savunma Bakanı Graçov, İnguşların çatışmaya katılmasını kinayarak, "Bu, Rusya'ya karşı savaş ilanı anlamına gelir" dedi, Rusya ile Çeçenya arasındaki görüşmeler çatışmalara rağmen dün Osetya'da başladı.

(Cumburiyet, 13 Aralık)

**4**00 bin nüfuslu Grozni'yi kadın ve çocuklar terketti. İnguş Cumhuriyeti Devlet Başkanı Ruslan Auşev, Kaf-

kaslar'da savaşın başladığını, Rus birliklerinin Çeçenya'da mücadelesinin bölgede ayrılıkçı hareketleri güçlendireceğini söyledi.

(Yeni Yüzyıl, 16 Aralık)

**R**usya'nın ellerindeki silahları bırakmaları için Çeçenlerle tanıdığı süre cumartesi gece yarısı bittikten sonra, Rus uçakları Grozni'nin kuzeybaktısını bombaladı. Çeçen lideri Dudayev Ankara'dan resmen arabulucu olmasını istedi. Nazran'dan İnguş Cumhuriyeti'ne kaçan mülteci sayısının 67 bine ulaştığı bildirildi.

(Milliyet, 19 Aralık)

**R**uslar Grozni'ye saldırdı. Çeçenya'nın başkenti Grozni'ye girilen saldırıya yüzlerce tank, zırhlı araç, helikopter ve uçak katıldı.

(Cumburiyet, 20 Aralık)

**Ç**eçenler'in, düzenledikleri vur-kaç saldırılarıyla Ruslara ağır kayıplar verdirdikleri bildiriliyor. Rus hükümetinden yapılan açıklamada, bölgedeki birliklerin ağır kayıplar verdiği doğrulandı. Moskova, bu saldırılara "Afgan Mücahitleri, Azeri Militanlar ve Ukraynalı aşırı milliyetçiler'in de katıldığını belirterek, Rusya'nın bu kişileri gönderen ülkelerle ilişkilerini gözden geçireceği uyarısında bulundu.

(Milliyet, 22 Aralık)

**G**ürcüstan Sağlık Bakanlığı ile Safra adlı bir ortak şirket kuran Sifar ilaçlar, Ticaret ve Sanayii A.Ş., Gürcüstan'da ilaç fabrikası kurma çalışmalarına başladı.

(Dünya, 24 Aralık)



DOĞAYI YAŞAMAK VE YAŞATMAK



0216 339 48 50  
803 30701333



**İSTANBUL'DA  
GELENEKSEL KÜLTÜRÜMÜZÜN  
DOĞAYLA KUCAKLAŞTIĞI  
MÜKEMMEL BİR DİNLENCE BELDESİ  
DÖRT MEVSİM HİZMETİNİZDE...**

**CLUB ATABAY**

Eskihisar Danca Istanbul TURKEY

Tel: (19) 412 611 - 555 854 - 555616

İrtibat/Correspondence/Korrespondenz

**CLUB ATABAY**

Acıbadem: 81010 Kadıköy Istanbul TURKEY

Tel: (0216) 339 48 50 (4 Hat/Lines/Linien)

Telex: 29469 drag tr Fax: (0216) 339 61 41

*Club*  
**ATABAY**



# BİR DÜNYA MARKASIYLA KAZANÇLI VE GÜÇLÜ BİR GELECEĞE ADIM ATIN...



6x4

260 HP



## GERÇEK ÇİFTÇEKER TURBO

- 1994 yılı için çok özel fiyat ve ödeme koşulları
- -40°C' dan +50°C' a her iklimde çok amaçlı kullanım
- Mikserli, damperli, çekicili modeller
- Bağımsız çalışma kabiliyetli tandem
- Ucuz yedek parça
- Sürekli ve çabuk servi
- Stoktan hemen teslim



# KAMAZ

TATARİSTAN - RUSYA FED.



ENKA PAZARLAMA İHRACAT İTHALAT A.Ş.

İSTANBUL

(212) 272 98 90 (3 HAT) (212) 273 07 00 (10 HAT)

ANKARA

(312) 418 36 33 (312) 418 36 39

ADANA

(322) 428 96 00 (322) 428 30 35

İZMİR

(032) 374 27 77 (032) 342 93 85





güne başlarken bir sevgi busesi



TWIN Çift Bıçak  
( 50 K Kartela )



TWIN Çift Bıçak  
( 51 Fasette )



TWIN Çift Bıçak  
( 51 Dispenser )



PIVOTING  
Oynar Başlı  
Traş Makinesi



PIVOTING PLUS  
Makine Kartuşları



MONO Tek Bıçak  
( 51 Fasette )



MONO Tek Bıçak  
( 50 K Kartela )

**ZAZA**®  
TRAŞ BIÇAKLARI

Traş bıçağında aradığımız her şey.  
Kalite ve ucuzluk

**KARTAL ÇELİK EŞYA SANAYİ VE TİCARET A.Ş.**

Tahtakale Cad. 38 ZAZA Han Eminönü - İSTANBUL  
Tel: (0-212) 522 19 62 - 231 21 25 Fax: (0-212) 247 02 94